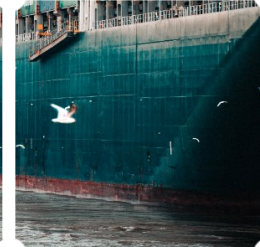
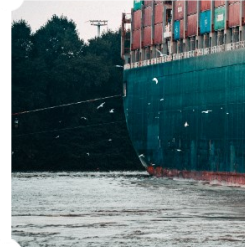
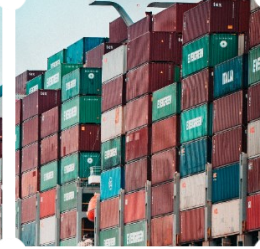
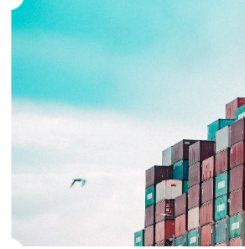
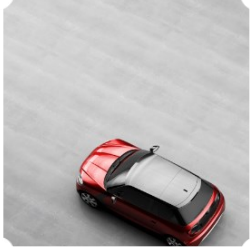

2024 - III

Sektörel Güncel Gelişmeler

Türkiye İş Bankası

İktisadi Araştırmalar Bölümü

İçindekiler

Enerji

3

İnşaat ve Konut

5

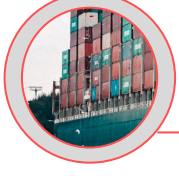
Otomotiv

7

Demir Çelik

9

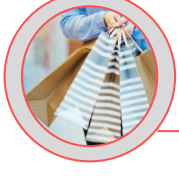
Lojistik

11

Tekstil ve Hazır Giyim

13

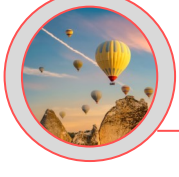
Perakende

15

Beyaz Eşya

17

Turizm

19

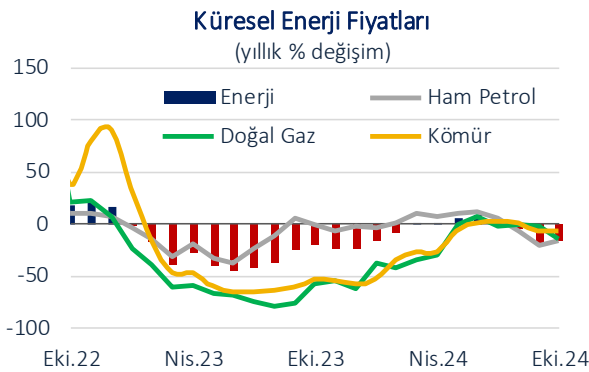
Tarım

21

Elektrik Üretimi (yıllık % değişim)		Elektrik Tüketici Fiyatı (yıllık % değişim)		Elektrik Üretici Fiyatı (yıllık % değişim)		Küresel Enerji Fiyatları (yıllık % değişim)	
2023	-0,4	2023	-3,9	2023	4,4	2023	-29,9
2024 Ç2	6,2	2024 Ç2	1,9	2024 Ç2	13,0	2024 Ç2	-7,7
2024 Ç3	2,1	2024 Ç3	38,8	2024 Ç3	18,2	2024 Ç3	4,9

2024'ün ikinci çeyreğinde artan jeopolitik risklerin de etkisiyle yükseliş kaydeden küresel enerji fiyatları, yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre gerileme kaydederken, bir önceki yılın aynı dönemine göre artış kaydetmiştir. Dünya Bankası'nın petrol, doğal gaz ve kömür fiyatları ile oluşturduğu enerji fiyat endeksi yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre %2,7 gerilemiştir. Söz konusu düşüşte petrol fiyatlarının aynı dönemde %6,7 gerilemesi belirleyici olmuştur. Dünya Bankası tarafından Ekim ayında yayımlanan Emtia Piyasaları Görünümü raporunda Orta Doğu'daki çatışmaların şiddetlenmesi riskine rağmen, küresel emtia fiyatlarının gerileyeceği tahmin edilmektedir. Ayrıca talebin zayıf seyrinden dolayı petrol fiyatlarının da 2025 yılında son beş yılın en düşük seviyesine gerilemesinin öngörüldüğü ifade edilmektedir. Öte yandan raporda, doğal gaz fiyatındaki artışların bu düşüşü sınırlandırabileceği kaydedilmiştir.

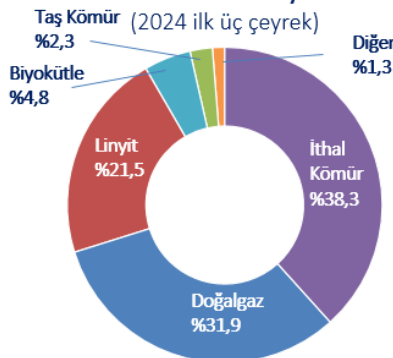
Yurt içinde enerji fiyatları yılın üçüncü çeyreğinde küresel seyrin aksine Temmuz ayında yapılan fiyat artışlarının da etkisiyle yükseliş eğilimi göstermiştir. İlgili dönemde özel kapsamlı TÜFE göstergelerindeki enerji fiyatları bir önceki çeyreğe göre %18,1, ÜFE göstergeleri içerisindeki enerji fiyatları %11,4 artış kaydetmiştir.

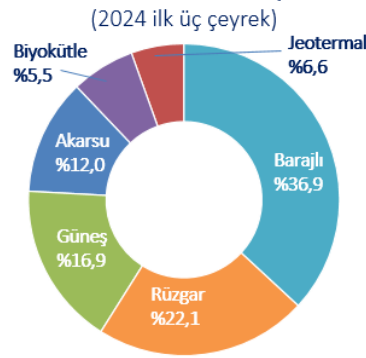
Dünya Bankası Tahminleri	Eki.2024		Nis.2024		
	2023 (G)	2024 (T)	2025 (T)	2024 (T)	2025 (T)
Petrol (Brent, USD/varil)	83	80	73	84	79
Doğal Gaz (Avrupa, USD/mbtu)	13	11	12	10	11
Doğal Gaz (ABD, USD/mbtu)	3	2	3	2	4
LNG (Japonya, USD/mbtu)	14	13	14	13	14
Kömür (Avustralya, USD/ton)	173	137	120	124	110

Yurt içinde elektrik enerjisi üretimi üçüncü çeyrek itibarıyla yıllık bazda %2,1 oranında yükselerek 95,5 TWh seviyesinde gerçekleşmiştir. Üretimde kaynak kompozisyonuna bakıldığında, ilk üç çeyrek itibarıyla termik santrallerin %54,7 ile üretimde en büyük payı aldığı gözlenmektedir. İlgili dönemde yenilenebilir kaynaklarla üretilen enerjinin toplam üretim içerisindeki payı ise %47,9 düzeyindedir. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarını Destekleme Mekanizması (YEKDEM) dahilindeki santrallerin üretim içerisindeki payı söz konusu dönemde %20,3 olmuştur.

Elektrik Üretiminde Termik Kaynakların Dağılımı

Elektrik Üretiminde Yenilenebilir Kaynakların Dağılımı

TEİAŞ verilerine göre 2024 yılının ilk 10 ayında toplam kurulu güç 2023 sonuna kıyasla 4,0 GW artışla 114,3 GW seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu artışın tamamına yakını (%97) güneş enerjisi santrali kurulumu ile gerçekleşmiş; 2024 yılı Ekim ayı itibarıyla yenilenebilir enerji santrallerinin toplam kurulu güç içerisindeki payı %57,3 seviyesinde kaydedilmiştir. Ülkemizdeki kurulu gücün %43,1'ini termik, %28,2'sini hidrolik, %16,5'ini güneş ve %10,8'ini rüzgâr santralleri oluşturmaktadır. YEKDEM mekanizmasından faydalanan santrallerin toplam kurulu güç içerisindeki payı %27,2 (31,1 GW) seviyesindedir.

16 Kasım'da Resmi Gazete'de yayımlanan, 1 Ocak 2025 itibarıyla yürürlüğe girecek olan karara göre elektrik tüketimi 5 bin KWh üzerinde olan konut ve ticarethane abonelerinin sübvansiyonlardan yararlanamayacağı açıklanmıştır. Böylece söz konusu aboneler için serbest tüketim fiyatından faturalandırma yapılacak olup, bu kararın nihai tüketici fatura bedellerinde artışa neden olması beklenmektedir.

Kasım ayında gerçekleşen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansı (COP29) kapsamında düzenlenen Dünya İklim Eylemi Zirvesi'nde Türkiye nükleer enerji kurulu gücünü üç katına çıkarma deklarasyonunu imzalamıştır. Deklarasyon kapsamında ülkeler net sıfır karbon salımı hedefine ulaşım için nükleer enerji üretiminin payını arttırmayı planlamaktadır. Bu plan dahilinde Türkiye 2050'ye kadar nükleer enerji kurulu gücünü 20 GW düzeyine çıkarmayı hedeflemektedir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı tarafından Ekim ayında açıklanan Türkiye'nin 2035 yılına yönelik yenilenebilir enerji yol haritasına göre politika öncelikleri enerji bağımsızlığı, arz güvenliği ve 2053 Net Sıfır hedefi olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda güncel olarak yaklaşık 30 GW olan rüzgar ve güneş kurulu gücünün 2035 yılında 120 GW'a (2022'de yayınlanan Ulusal enerji Planı'nda 80 GW) ulaşması hedeflenmektedir. Yol haritası kapsamında açıklanan yeni Yenilenebilir Enerji Kaynak Alanı (YEKA) modeli ile GES santralleri için ilk 5 yıl, RES santralleri için ise ilk 6 yıl piyasa takas fiyatı üzerinden satış yapabilme imkanı tanınmıştır. Ayrıca, sonraki 20 yıl boyunca uygulanacak ihale fiyatından satış için 4,95 \$cent/kWh'lık taban fiyatı kararlaştırılmıştır. Yeni yarışma modeliyle her yıl 2 GW'lık RES ve GES ihalesi açılacağı belirtilmiştir. Yeni modelin ilk yarışma tarihleri RES'ler için 28 Ocak 2025, GES'ler için ise 4 Şubat 2025 olarak belirlenmiştir.

Kurulu Gücün Kaynaklara Göre Dağılımı
(Ekim 2024)

Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Elektrik Üretimi (yıllık % değişim)	4,6	3,5	6,2	6,2	2,1	8,2	0,5	-3,0
Üretimde Yenilenebilir Kaynakların Payı (%)	37,1	37,3	48,7	51,6	37,9	41,2	36,7	35,3
Elektrik Tüketici Fiyatı (yıllık % değişim)	-28,5	-13,1	-13,4	1,9	38,8	40,6	38,0	38,0
Elektrik Üretici Fiyatı (yıllık % değişim)	-6,7	-25,5	-28,1	13,0	18,2	23,9	19,7	12,2
Ortalama Piyasa Takas Fiyatı (yıllık % değişim)	-32,6	-41,5	-25,8	-29,3	40,6	30,2	13,8	19,0
Küresel Enerji Fiyatları (yıllık % değişim)	-34,9	-22,8	-7,7	4,9	-7,1	-5,6	-19,0	-15,5
Ham Petrol Fiyatı (yıllık % değişim)	-11,5	-3,8	2,0	-3,8	-8,6	-7,8	-21,5	-17,0
Doğal Gaz Fiyatı (yıllık % değişim)	-77,0	-58,4	-38,3	16,9	-2,4	-1,1	-3,2	-15,0
Kömür Fiyatı (yıllık % değişim)	-63,2	-55,1	-40,2	0,9	-1,3	0,7	-6,5	-6,3
Sektörel Kredilerdeki Payı* (%)	7,5	7,3	7,0	6,6	6,4	6,6	6,5	6,4
Takipteki Krediler Oranı* (%)	3,9	3,7	3,1	2,8	3,3	3,5	3,3	3,3

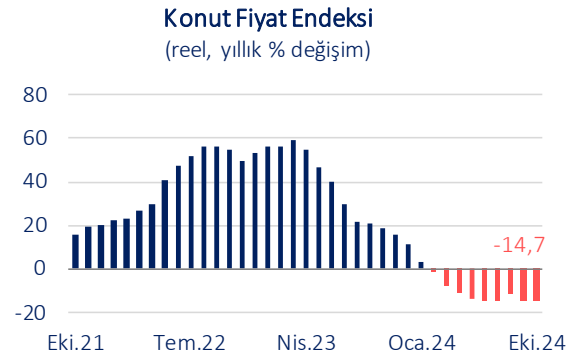
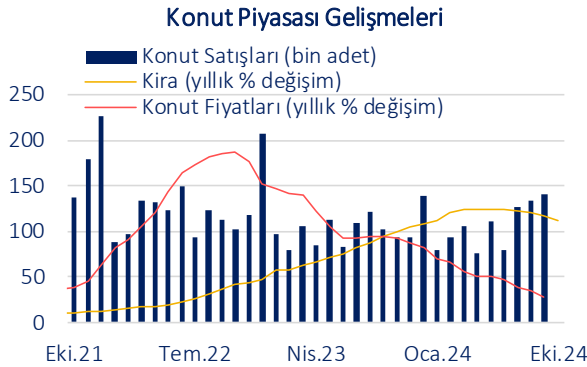
*Elektrik, Gaz ve Su Kaynakları

Konut Satışları (yıllık % değişim)		Konut Fiyat Endeksi (reel, yıllık % değişim)		Yapı Ruhsatı Sayısı (yıllık % değişim)		Bina İnşaatı Ciro Endeksi (reel, yıllık % değişim)	
2023	-17,5	2023	6,5	2023	22,6	2023	27,9
2024 Ç2	-6,0	2024 Ç2	-13,1	2024 Ç2	-28,7	2024 Ç2	15,1
2024 Ç3	20,3	2024 Ç3	-13,7	2024 Ç3	-17,0	2024 Ç3	23,1

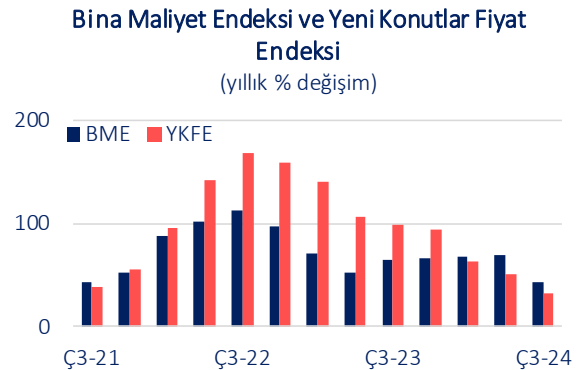
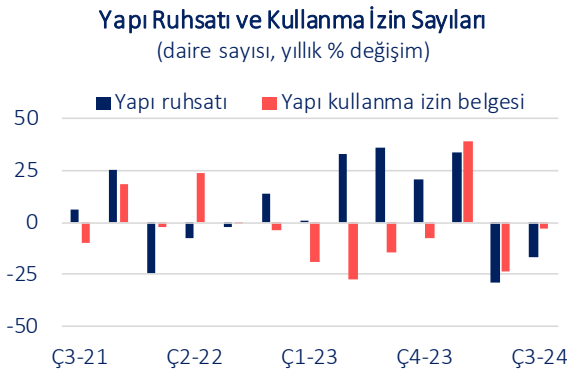
Konut satışları, 2024'ün üçüncü çeyreğinde yıllık bazda %20,3 ile hızlı yükselerek üst üste üç çeyrek gerilemesinin ardından toparlanmıştır. 2022'nin üçüncü çeyreğinden bu yana gerileyen ipotekli satışlar da bu dönemde yıllık bazda %3,9 artmıştır. Konut piyasasındaki güçlü görünüm Ekim'de de devam etmiş ve toplam satışlar geçen yılın aynı dönemine göre %76,1 artarak Aralık 2022'den bu yana en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. Ayrıca, Ekim ayında ipotekli satışlar da %278,2 artış kaydetmiştir.

Söz konusu görünümün ortaya çıkmasında konut fiyatlarındaki yıllık reel gerilemenin üçüncü çeyrekte de devam etmesi etkili olmuştur. Reel konut fiyatları Ekim'de de %14,7 ile düşüş eğilimini dokuzuncu aya taşımıştır. Ayrıca, kira fiyatlarındaki artışlar nedeniyle yatırım amaçlı konut talebinin artmasının söz konusu tabloda belirleyici bir etkiye sahip olduğu değerlendirilmektedir. Önümüzdeki süreçte faiz indirimi gerçekleşebileceğine ve bu paralelde konut fiyatlarındaki reel gerilemenin tersine dönebileceğine ilişkin beklenti de bu görünümü desteklemiştir.

Firmaların inşaatla başlama iştahına dair bir gösterge olarak değerlendirilen yapı ruhsatı verilen daire sayısı 2024'ün üçüncü çeyreğinde %17 ile gerileme eğilimini sürdürmüştür. Söz konusu tablonun ortaya çıkmasında, konut fiyatlarının yıllık bazda maliyetlerden daha yavaş artması paralelinde kâr marjındaki gerileme etkili olmuştur.

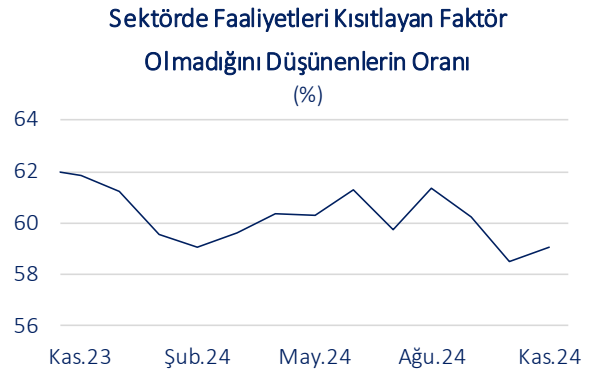
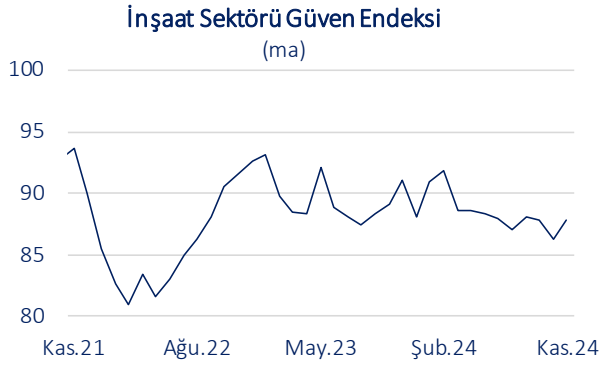
Kullanıma hazır daire sayısına ilişkin bilgi veren yapı kullanma izin belgesi istatistiklerine göre de bu dönemde yıllık bazda %3,1 ile gerileme eğiliminin devam ettiği takip edilmiştir. Söz konusu veri müteahhit firmaların artan maliyetler nedeniyle mevcut projelerini yavaşlattığına işaret etmiştir.

TÜİK verilerine göre, inşaat sektörü güveni 2024'ün ilk on ayında da iyimserlik eşiği olan 100'ün altındaki seyrini sürdürmüştür. Mevsim etkilerinden arındırılmış endeks Kasım 2024'te ise 87,8 seviyesinde gerçekleşerek bir önceki aya göre 1,5 puan artış kaydetmiş ve nispeten olumlu bir tablo çizmiştir. Son üç aylık dönemde inşaat faaliyetleri, alınan kayıtlı siparişlerin mevcut düzeyi ve gelecek üç aylık dönemde satış fiyatları beklentisi alt endeksleri aylık bazda sırasıyla 2,8, 1 ve 1,1 puan yükselmiştir. Söz konusu göstergeler, sektör temsilcilerinin önümüzdeki dönemde inşaat faaliyetlerinde dengeli bir görünüm oluşabileceği ve konut fiyatlarındaki reel gerilemenin yavaşlayabileceği beklentilerine işaret etmektedir.

TÜİK'in hazırladığı İnşaat Sektöründe Faaliyetleri Kısıtlayan Temel Faktörler anketinin Kasım 2024 sonuçları incelendiğinde, sektör üzerindeki baskılayıcı faktörlerin etkisinin bir miktar azaldığı görülmektedir. Buna göre sektörü kısıtlayan faktör yok diyenlerin oranı aylık bazda 0,6 puan artarak %59 seviyesine yükselmiş; talep yetersizliği ve finansman sorunlarından etkilenen işletmelerin oranlarında düşüşler izlenmiştir.

İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği'nin (İMSAD) Ekim ayı raporunda sektörün 2025'te %4 ila %5 oranında büyümesinin beklendiği belirtilmiştir. Deprem bölgesinde gerçekleştirilecek alt ve üst yapı yatırımlarının sektörün büyümesine katkısının 2 puan olacağı tahmin edilmektedir.

Temel Göstergeler

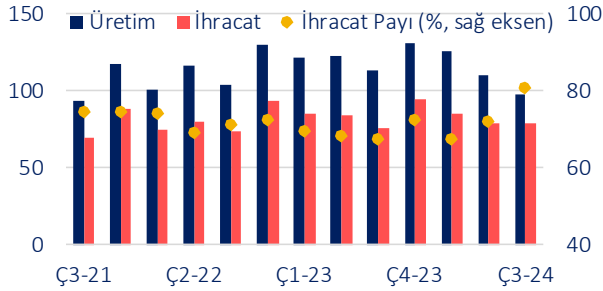
	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Büyüme (reel, GSYH inşaat alt kalemi)	7,2	9,8	11,0	6,5	-	-	-	-
Bina İnşaatı Ciro Endeksi (reel, yıllık % değişim)	31,2	22,5	38,6	15,1	23,1	6,2	32,0	31,2
Konut Fiyat Endeksi (reel, yıllık % değişim)	24,1	15,1	-2,1	-13,1	-13,7	-14,3	-11,6	-14,7
Konut Satışları (yıllık % değişim)	1,1	-23,9	-1,3	-6,0	20,3	16,0	9,9	37,3
İpotekli (yıllık % değişim)	-32,5	-67,4	-53,0	-62,1	3,9	-20,9	-17,1	87,4
Diğer (yıllık % değişim)	8,2	-18,0	12,3	9,9	22,5	21,7	14,1	32,8
Yabancıların Gayrimenkul Yatırımları (milyon USD)	693	690	796	739	653	288	201	164
Yapı Ruhsatı Sayısı (yıllık % değişim)	36,3	20,5	34,0	-28,7	-17,0	-	-	-
Yapı Kullanım İzni (yıllık % değişim)	-14,8	-8,0	38,9	-23,4	-3,1	-	-	-
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	9,5	9,2	9,0	8,7	8,8	8,7	8,7	8,8
Takipteki Krediler Oranı (%)								
İnşaat Sektörü	3,4	4,6	4,1	4,0	3,8	4,0	3,8	3,8
Konut Kredileri	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Otomotiv Üretimi (adet, yıllık % değişim)		Yurt İçi Araç Satışları (yıllık % değişim)		Kapasite Kullanım Oranı (%)		İhracat (adet, yıllık % değişim)	
2023	8,6	2023	56,6	2023	80,5	2023	5,0
2024 Ç2	-10,5	2024 Ç2	-11,7	2024 Ç2	76,0	2024 Ç2	-6,0
2024 Ç3	-13,4	2024 Ç3	-8,8	2024 Ç3	75,0	2024 Ç3	3,5

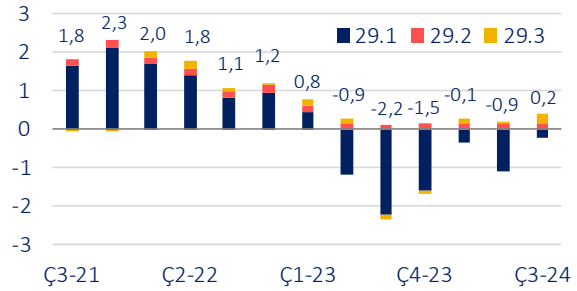
Otomotiv üretimi 2024'ün üçüncü çeyreğinde gerileme eğilimini sürdürerek yıllık bazda %13,4 düşmüştür. Bu dönemde otomobil üretimindeki daralma yıllık bazda %12,9 ile derinleşirken, ticari araç üretimindeki gerileme yıllık bazda %14,4 ile üst üste altıncı çeyreğe taşınmıştır. Toplam üretimdeki gerileme Ekim'de de %10,4 düzeyinde gerçekleşmiştir. Sıkı finansal koşulların baskılayıcı etkisinin yanı sıra yurt içi satışlarda ithal ürün payının yüksek seyri koruması söz konusu görünümün ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Otomotiv fabrikalarının yıllık bakım ve onarım faaliyetleri için geleneksel olarak üçüncü çeyrekleri değerlendirmesi söz konusu tabloyu pekiştirmiştir.

Yılın üçüncü çeyreğinde ihracatta adet ve tutar olarak yıllık bazda sırasıyla %3,5 ve %10,8 artış izlenmiştir. Sektör bu dönemde, 2023'ün ilk çeyreğinden bu yana ilk kez net ihracatçı konuma gelmiştir. Söz konusu gelişmede en büyük ihracat pazarı olan Avrupa'nın toplam ithalatındaki gerilemeye rağmen Türkiye'nin aldığı payın yükselmesi etkili olmuştur.

Otomotiv Üretim ve İhracat Görünümü
(bin adet)

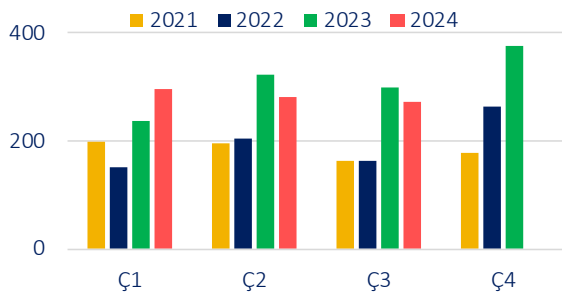

Motorlu Kara Taşıtları Net İhracatı*
(milyar USD)

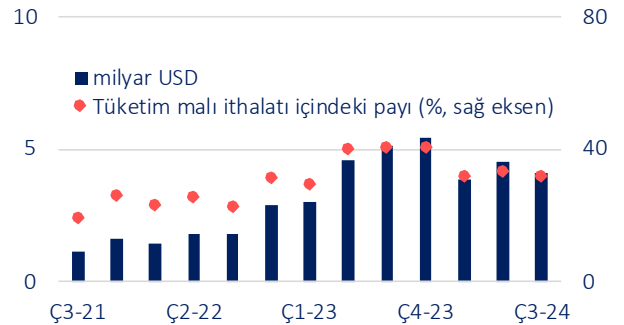

Özellikle güçlü baz yılı etkisi nedeniyle üçüncü çeyrekte %8,8 gerileyen yurt içi araç satışlarındaki düşüş eğilimi Ekim'de de %4 ile devam etmiştir. Kredi faizlerindeki yüksek seyrin ve satın alma gücündeki zayıflamanın pazar görünümünü baskılamasına rağmen özellikle ÖTV muafiyetli araçların satışı gerilemeyi sınırlandırmıştır. Üçüncü çeyrekte otomobil ithalatı yıllık bazda %19,7 gerilemiştir. Bununla birlikte otomobil ithalatının toplam tüketim mali ithalatı içindeki payı %30'un üzerindeki seyri korumuştur. Otomobil ve hafif ticari araç pazarındaki adet bazındaki ithal payı da 2024'ün üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın üçüncü çeyreğine göre 3,8 puan artarak %74 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Otomotiv Satışları
(bin adet)

Otomobil İthalatı

(*)ISIC Rev.4 sınıflandırmasına göre 29 Nace kodu (motorlu kara taşıtı, treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı alt kalemleri, 29.1 (Motorlu kara taşıtlarının imalatı), 29.2 (Motorlu kara taşıtları karoseri (kaporta) imalatı; treyler (römork) ve yarı treyler (yarı römork) imalatı), 29.3 (Motorlu kara taşıtları için parça ve aksesuar imalatı) esas alınmıştır.

Yılın ilk 10 ayı itibarıyla elektrikli araç pazarı olumlu bir tablo çizmiştir. Otomotiv Distribütörleri ve Mobilite Derneği'nin (ODMD) verilerine göre bu dönemde büyük oranda elektrikli araç üreticilerinin oluşturduğu Çinli otomotiv şirketlerinin toplam otomotiv pazarından aldığı pay %7,7'ye yükselirken, yaklaşık 20 bin satış gerçekleştiren TOGG'un payı %2,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde otomobil pazarındaki elektrikli payı %9,3'e yükselirken, hibrit payı %16,9 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu'nun (EPDK) verilerine göre Ekim 2024 itibarıyla 168 lisanslı şarj hizmeti veren şirketin yatırımları doğrultusunda Türkiye genelinde elektrikli şarj soket sayısı 24.472 seviyesine yükselmiştir. Bu soketlerin 9.409'unu hızlı, 15.063'ünü yavaş şarj üniteleri oluşturmuştur.

Önümüzdeki dönemde sektördeki üretimin zayıf seyrini sürdürmesi beklenmektedir. İstanbul Sanayi Odası'nın (İSO) yayımladığı Ekim ayı sektörel PMI verilerine göre kara ve deniz taşıtları PMI 43,2 ile aylık bazda 1 puan gerileyerek eşik değerinin altındaki seyrini sürdürmüştür. İç ve dış pazarlardaki siparişler ile üretimdeki daralmaya bağlı olarak bu dönemde istihdam endeksi 43,4 seviyesine gerileyerek anketin yapılmaya başlandığı Ocak 2016'dan bu yana en düşük seviyesinde gerçekleşmiştir. Sektör temsilcileri Avrupa otomotiv sanayisinin yaşadığı yavaşlamaya bağlı olarak gelecek dönemde Bölge'de oluşabilecek atıl kapasite nedeniyle ihracat ve üretim performansının olumsuz etkilenebileceğini değerlendirmektedir.

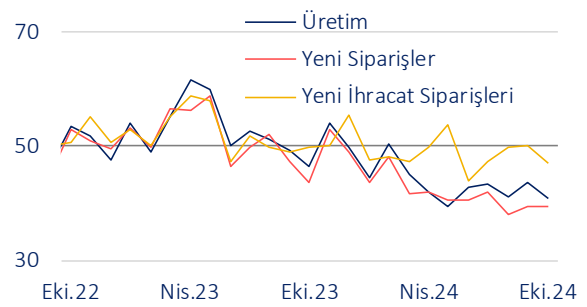
Ocak 2025 itibarıyla ÖTV muafiyeti uygulanacak araçların fiyat üst limitinin %43,93 artışla 2,3 milyon TL'ye yükseltileceği açıklanmıştır. Söz konusu artışla bu yıl olduğu gibi gelecek yıl da ÖTV muafiyetli araç satışlarının yurt içi pazar görünümünü destekleyebileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte finansal koşullarda yaşanacak olası bir gevşemenin kredili araç alımlarına destek sağlayabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, mevsim etkilerinden arındırılmış Tüketici Güven Endeksi verilerine göre Ekim'de tüketicilerin gelecek 12 aylık dönemde otomobil satın alma ihtimali aylık bazda %12,3 ile hızlı bir artış kaydetmiştir.

Bu dönemde otomotiv şirketlerinin yurt içi yatırımlarına devam ettiği ve pazara yeni modeller sunmak üzere üretim gamında değişikliklere gittiği takip edilmiştir.

Motor Türüne Göre Otomobil Satışları

motor türü	Oca.-Eki. 23		Oca.-Eki. 24	
	bin adet	% pay	bin adet	% pay
Benzin	500,9	66,8	471,9	62,8
Dizel	111,1	14,8	77,1	10,3
Otogaz	8,2	1,1	5,2	0,7
Hibrit	80,4	10,7	127,0	16,9
Elektrik	48,9	6,5	69,7	9,3
Toplam	749,5		750,9	

İSO Kara ve Deniz Taşıtları PMI Endeksi

Temel Göstergeler

	2023		2024						
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül	
Toplam Üretim (adet, yıllık % değişim)	8,4	0,9	3,2	-10,5	-13,4	-13,9	-26,7	-5,4	
Otomobil (adet, yıllık % değişim)	19,9	10,4	7,3	-7,4	-12,9	-7,7	-40,4	-2,6	
Ticari Araç (adet, yıllık % değişim)	-8,9	-14,2	-3,0	-16,2	-14,4	-25,5	1,6	-11,2	
Toplam Yurt İçi Araç Satışları (adet, yıllık % değişim)	81,8	42,7	25,2	-11,7	-8,8	-16,4	4,3	-11,6	
Otomobil (adet, yıllık % değişim)	91,0	55,3	33,0	-9,8	-9,0	-14,6	4,8	-14,6	
Ticari Araç (adet, yıllık % değişim)	55,2	7,6	2,6	-19,2	-7,9	-22,2	2,6	1,6	
İhracat (milyar USD)	7,1	8,3	7,9	7,4	7,8	2,7	2,2	2,9	
İhracat (tutar, yıllık % değişim)	18,6	10,0	6,7	-1,6	10,8	14,4	-3,3	20,8	
İhracat (adet, % değişim)	3,2	0,8	1,0	-6,0	3,5	9,2	-17,3	16,3	
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	2,8	3,0	3,3	3,3	3,4	3,4	3,3	3,4	
Takipteki Krediler Oranı (%)	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	

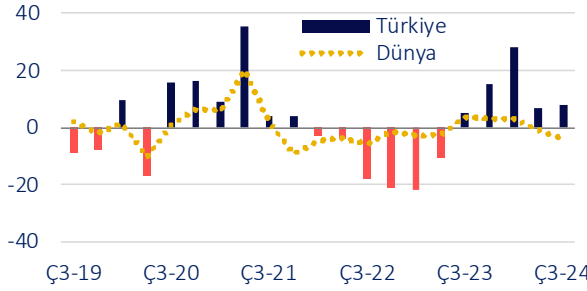

Ham Çelik Üretimi (yıllık % değişim)		Kapasite Kullanım Oranı		İhracat* (yıllık % değişim)		Hurda Çelik Fiyatı (USD, yıllık % değişim)	
2023	-4,0	2023	%74,8	2023	-26,0	2023	-15,0
2024 Ç2	7,1	2024 Ç2	%74,5	2024 Ç2	5,2	2024 Ç2	1,0
2024 Ç3	8,1	2024 Ç3	%74,1	2024 Ç3	9,0	2024 Ç3	-4,9

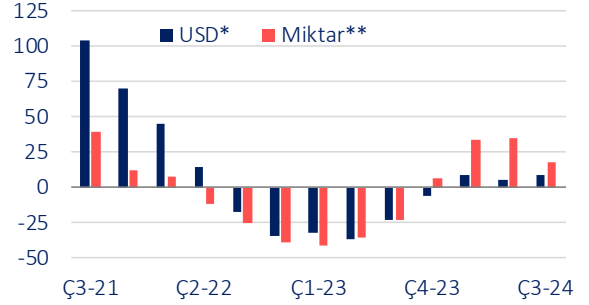
Yurt içinde ham çelik üretimi 2024'ün üçüncü çeyreğinde yıllık bazda %8,1 artış ile 9,3 milyon ton düzeyinde gerçekleşerek, art arda ikinci çeyrekte de daralan küresel ham çelik üretiminin aksine nispeten olumlu bir görünüm sunmuştur. Demir-çelik sektörü sanayi üretimi bu dönemde yıllık bazda %2,2 artışla, %4,3 gerileme kaydeden imalat sanayi genelinden pozitif ayrılmıştır. Öte yandan sektör faaliyetleri, zirve noktasına ulaştığı 2021 yılının altındaki seyrini sürdürmeye devam etmiştir.

Söz konusu görünümün oluşmasında en büyük ihracat pazarı olan Avrupa'nın Türkiye'de üretilen ürünlere yönelik talebindeki artış belirleyici olmuştur. Önemli ticaret yollarında yaşanan jeopolitik gerilimlerin etkisiyle Avrupa'nın Asya ülkelerinden gerçekleştirdiği ithalatın payı azalmış ve yakın kıyı avantajını kullanan Türkiye, Avrupa'nın ithalatından aldığı payı artırmıştır. Rusya-Ukrayna savaşının bölgede yarattığı tahribat dolayısıyla özellikle uzun çelik ürünlerine yönelik oluşan talebin etkisiyle Ukrayna'ya yapılan ihracat da bu dönemde %18,3 artmıştır. Yılın üçüncü çeyreğinde değer bazında ihracat yıllık bazda %9, miktar bazında %18,3 yükselmiştir.

Ham Çelik Üretimi
(yıllık % değişim)

Demir-Çelik İhracatı
(yıllık % değişim)

Dünya Çelik Birliği, küresel çelik tüketimi büyümesine ilişkin tahminlerini Ekim'de revize etmiştir. 2024 büyüme tahmin oranını 2,6 puan düşüren Kuruluş, bu dönemde küresel çelik tüketiminin yıllık bazda %0,9 gerileyeceğini öngörmektedir. Söz konusu revizyonda küresel para politikası koşullarındaki sıkılığın sürmesi nedeniyle inşaat sektöründeki zayıf görünümün, artan jeopolitik belirsizliklerin ve hanehalkı alım gücündeki gerilemenin etkili olduğu belirtilmiştir. 2024'te Türkiye'nin tüketiminin de yıllık bazda %5,5 gerilemesi beklenmektedir.

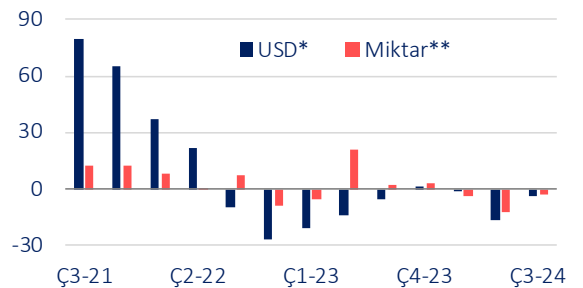
Beklentilerle uyumlu biçimde yurt içinde çelik tüketimi üçüncü çeyrekte yıllık bazda %2,2 gerilemiştir. Söz konusu gerileme yılın ilk dokuz ayı itibarıyla %2,4 düzeyindedir. Bu paralelde Temmuz-Eylül döneminde ithalat da değer bazında yıllık olarak %3,6, miktar bazında %3,3 düşüş kaydetmiştir.

Dünya Çelik Talebi

(Dünya Çelik Birliği Ekim 2024 Tahmini)

	milyon ton			yıllık % değişim		
	2023	2024T	2025T	2023	2024T	2025T
Çin	895,7	868,8	860,1	-3,3	-3,0	-1,0
Hindistan	132,8	143,4	155,6	14,4	8,0	8,5
ABD	90,5	89,2	91,0	-4,2	-1,5	2,0
Japonya	53,3	52,2	53,1	-3,0	-2,1	1,7
Güney Kore	52,4	50,4	50,1	2,2	-3,8	-0,6
Rusya	44,6	44,2	43,3	7,0	-1,0	-2,0
Türkiye	38,1	36,0	35,5	17,2	-5,5	-1,4
Meksika	29,0	29,3	29,5	16,2	0,8	0,6
Almanya	28,2	26,2	27,7	-13,5	-7,0	5,7
Brezilya	24,0	25,2	25,9	1,9	5,0	3,0
Dünya	1767,0	1750,9	1771,5	-0,8	-0,9	1,2

Demir-Çelik İthalatı
(yıllık % değişim)

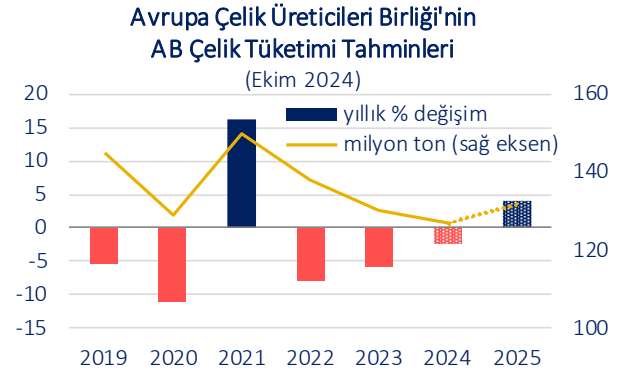
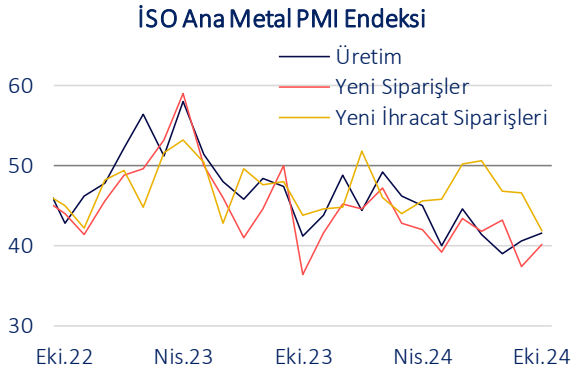

(*)Demir çelik dış ticaret verileri için harmonize sistem sınıflandırmasına göre 72. fasıl (demir ve çelik) ile 73. fasıl (demir veya çelikten eşya) kalemlerinin toplamı esas alınmıştır.
(**) SITC Rev.4 sınıflandırmasına göre miktar bazında dış ticaret verisi 67 (demir ve çelik) kalemini içermektedir.

Avrupa Çelik Üreticileri Birliği, Ekim'de yayımladığı raporda 2024 yılsonu AB çelik tüketimi büyümesine ilişkin tahminini aşağı yönlü revize etmiştir. Kuruluş, bu dönemde çelik tüketiminin %2,3 gerilemesini beklemektedir. Çelik tüketimi yoğun olan sektörlerin tamamının üretimindeki yavaşlamanın bu tabloda belirleyici olacağı belirtilmiştir. Avrupa'nın talebinde beklenen yavaşlamaya karşın Türkiye'nin coğrafi konumuna bağlı olarak Bölge'nin ithalatındaki payını gelecek dönemlerde arttırabileceği ve bu zorlu dönemi nispeten daha az zarar olarak atlatabileceği düşünülmektedir.

İstanbul Sanayi Odası'nın yayımladığı sektörel PMI verilerine göre, ana metal sanayi PMI verisi Ekim'de aylık bazda 2,1 puan artış kaydetmesine rağmen 44,4 ile yaklaşık bir buçuk yıldır devam eden eşik değerinin altındaki seyrini sürdürmüştür. Yeni ihracat siparişleri alt endeksindeki aylık 4,8 puanlık hızlı gerileme de, önümüzdeki dönemde talep koşullarında beklenen zorlu görünümü teyit eder niteliktedir. Sektörde faaliyet gösteren şirketler gelecek aylarda da sektörün potansiyelinin altında kalabileceğini düşünmektedir.

Dünya ekonomisinin yeşil dönüşümünde önümüzdeki dönemde kat edilecek mesafe demir-çelik sektörünün performansını belirleyecek önemli unsurlardan biri olacaktır. Dünya Çelik Birliği, küresel yenilenebilir enerji kapasitesinin genişletilmesinin ve enerji nakil hatlarına yapılacak yatırımların 2030 itibarıyla çelik talebini yaklaşık 40 milyon ton arttıracağını tahmin etmektedir. Aynı dönemde elektrik şebekesi inşaatı ve yenilenmesi faaliyetlerine yönelik küresel çelik talebinin de yılda yaklaşık 20 milyon ton düzeyine ulaşması beklenmektedir.

Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Ham Çelik Üretimi (yıllık % değişim)	4,9	15,0	28,4	7,1	8,1	4,0	13,8	6,5
Sanayi Üretimi (yıllık % değişim)	5,4	7,8	8,4	-0,1	2,2	-0,1	0,7	6,0
Hurda Çelik Fiyatı (yıllık % değişim)	-2,7	3,5	-3,9	1,0	-4,9	-2,7	-3,6	-8,6
Demir Cevheri Fiyatı (yıllık % değişim)	7,7	28,7	-1,0	1,9	-11,2	-5,8	-7,9	-20,1
İhracat (milyar USD)	4,7	4,7	4,9	4,7	5,2	1,7	1,7	1,8
İhracat (tutar, yıllık % değişim)	-22,6	-5,7	9,4	5,2	9,0	21,5	3,3	4,3
İthalat (milyar USD)	6,7	6,0	6,7	6,6	6,5	2,2	2,2	2,0
İthalat (tutar, yıllık % değişim)	-5,8	1,2	-0,7	-16,8	-3,6	-17,6	3,3	8,4
Yurt İçi Ciro* (reel, yıllık % değişim)	10,8	8,6	7,7	-1,6	-8,0	-14,5	-6,0	-3,0
Yurt Dışı Ciro* (reel, yıllık % değişim)	-35,2	-12,9	7,2	-2,6	16,9	19,5	16,9	14,0
Sektörel Kredilerdeki Payı* (%)	5,2	5,2	5,5	5,6	5,6	5,6	5,7	5,6
Takipteki Krediler Oranı* (%)	0,5	0,6	0,6	0,8	2,2	2,1	2,2	2,2

(*) Ana metal sanayii verileridir.

Kaynak: Datastream, BDDK, TÜİK, İstanbul Sanayi Odası

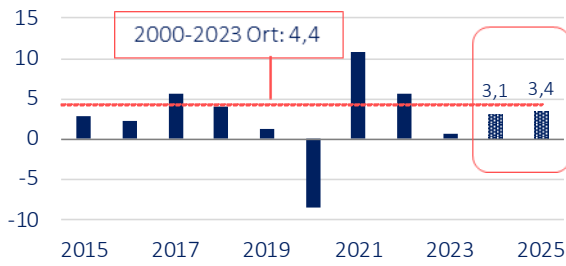
Baltık Kuru Yük Endeksi (ortalama, yıllık % değişim)		İhracat Miktar Endeksi (yıllık % değişim)		İthalat Miktar Endeksi (yıllık % değişim)		Taşımacılık İhracatı* (yıllık % değişim)	
2023	-27,8	2023	0,1	2023	12,2	2023	-0,1
2024 Ç2	39,3	2024 Ç2	3,4	2024 Ç2	-3,2	2024 Ç2	-6,8
2024 Ç3	56,8	2024 Ç3	0,4	2024 Ç3	-10,0	2024 Ç3	7,2

IMF, Ekim'de yayımladığı Dünya Ekonomik Görünümü raporunda 2024 ve 2025 yıllarına ilişkin küresel ticaret hacmi büyümesi tahminlerini sırasıyla %3,1 ve %3,4 düzeylerinde korumuştur. Kuruluş, ülkelerin gümrük duvarlarını yükseltme eğiliminin küresel ticaret üzerinde sınırlayıcı bir etki yaratmasına rağmen gelecek dönemde küresel ticaretin GSYH'ye oranının sabit kalacağını tahmin etmektedir. Söz konusu tahminler küresel ticaretin 2025 yıl sonuna kadar 2023'teki zayıf performansa kıyasla toparlanacağına ancak potansiyelinin altında kalmaya devam edeceğine işaret etmektedir. Bu doğrultuda mevcut koşulların etkisini sürdüreceği beklentisiyle lojistik sektöründe nispeten dengeli bir görünümün izlenmeye devam edeceği düşünülmektedir.

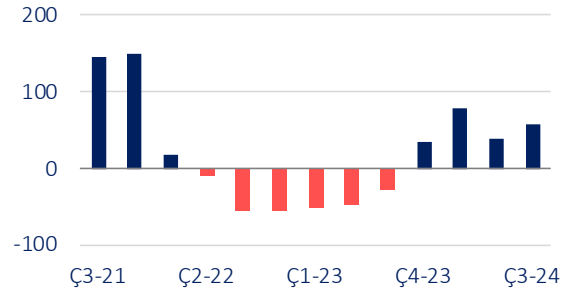
2024'ün üçüncü çeyreğinde Kızıldeniz'deki jeopolitik gerilimlerin etkisini sürdürdüğü ve Süveyş Kanalı trafiğinin bu dönemde yıllık bazda %56,8 ile gerilemeye devam ettiği izlenmiştir. Alternatif rota olarak kullanılan Ümit Burnu trafiği ise aynı dönemde %49,9 artmıştır. Panama Kanalı'nda kuraklık nedeniyle düşürülen günlük gemi geçiş adedinin ikinci çeyrekte kademeli olarak artırılmaya başlanmasının etkisiyle üçüncü çeyrekte kanal trafiğinde çeyreklik bazda %14,7 artış izlenmiştir. Ancak Panama Kanalı'ndaki trafik üçüncü çeyrekte geçen yılki seviyesinin altında kalmaya devam etmiştir.

Baltık Kuru Yük Endeksi söz konusu gelişmeler paralelinde üçüncü çeyrekte yıllık bazda %56,8 artış kaydederek yükselme eğilimini dördüncü çeyreğe taşımıştır. ABD'de Kasım'da gerçekleştirilen seçimi kazanan Donald Trump'ın Ocak'ta koltuğu devralmasının ardından gümrük vergilerini artırma vadini gerçekleştirmesi durumunda alternatif rota arayışlarıyla birlikte navlun fiyatlarının daha da yükselebileceği tahmin edilmektedir.

IMF Dünya Ticaret Hacmi Büyümesi Tahmini
(yıllık % değişim, Ekim 2024)

Baltık Kuru Yük Endeksi
(yıllık % değişim)

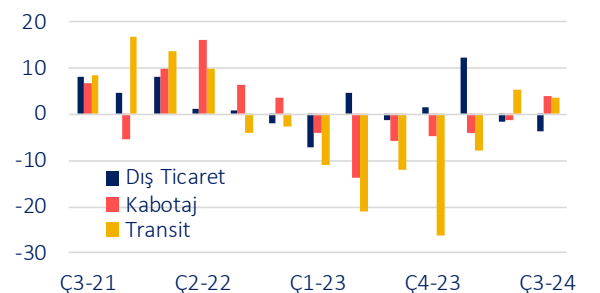

İhraç pazarlarındaki iktisadi faaliyetin zayıf bir görünüm sunmasının etkisiyle üçüncü çeyrekte ihracat miktar endeksi yıllık bazda %0,4 ile sınırlı bir artış kaydetmiştir. İthalat miktar endeksi ise üretimdeki yavaşlama paralelinde yatırım malları ve ara malı ithalatında gözlemlenen düşüşün etkisiyle %10 ile hızlı gerilemiştir. Bu paralelde limanlarda elleçlenen toplam yük miktarı da geçen yılın aynı dönemine göre %1,7 düşüş kaydetmiştir. Yurt içindeki limanlar arasında ve transit gerçekleştirilen taşımacılık faaliyetleri kapsamındaki elleçlemelerde görülen yıllık %3,8 ve %3,7'lik artışlar söz konusu düşüşü sınırlandırmıştır.

Dış Ticaret Miktar Endeksleri
(tea, yıllık % değişim)

Limanlarda Elleçlenen Yük Miktarı
(yıllık % değişim)

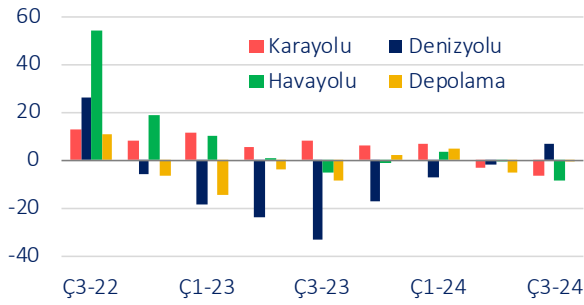
Liman faaliyetlerindeki zayıf görünüme rağmen nakliye bedellerindeki artış paralelinde navlun gelirleri yılın üçüncü çeyreğinde %12,9 artış kaydederek 3,5 milyar USD düzeyinde gerçekleşirken, navlun giderleri de %9,6 yükselişle 3,7 milyar USD olmuştur. Ödemeler Dengesi verilerine göre bu dönemde net taşımacılık ihracatı, mal ticareti ve depolama faaliyetlerindeki zayıf seyre rağmen yolcu taşımacılığındaki güçlü görünümün etkisiyle yıllık bazda %3,9 artarak 6,4 milyar USD olmuştur.

Lojistik sektörü üretici fiyat endeksindeki yıllık artış, üst üste iki çeyrekte de sektörün cirosundaki yıllık artışın üzerinde gerçekleşmiştir. Bu paralelde reel ciro endeksleri incelendiğinde üçüncü çeyrekte yıllık bazda %7 artış kaydeden denizyolu taşımacılığı dışındaki tüm alt sektörlerin gerilediği izlenmiştir. Reel ciro endeksindeki en hızlı gerileme ise %8,3 ile havayolu taşımacılığında kaydedilmiştir.

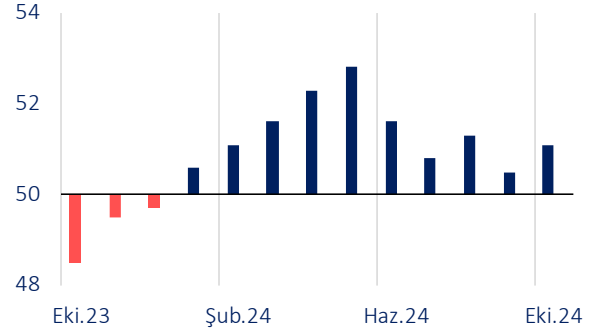
İstanbul Sanayi Odası'nın yayımladığı İhracat İklimi Endeksi Ekim'de 51,1 ile eşik değerinin üzerindeki seyrini sürdürmüştür. Söz konusu gelişimde Almanya ve Fransa'daki zayıf görünüme rağmen diğer Avrupa ülkelerinde oluşan nispeten pozitif görünümün yanı sıra ABD ekonomisindeki güçlü seyir etkili olmuştur. BAE, Suudi Arabistan, Katar ve Kuveyt gibi Körfez ülkelerinin ekonomik aktivitesindeki olumlu seyir de söz konusu tabloyu desteklemiştir.

KPMG ve İstanbul Üniversitesi Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi işbirliğiyle hazırlanan Lojistik Güven Endeksi ise üçüncü çeyrekte yıllık bazda %6,1 düşüş ile eşik değerinin altında gerçekleşerek sektöre ilişkin negatif sinyaller vermiştir.

Taşımacılık Reel Ciro Endeksleri
(yıllık % değişim)

İstanbul Sanayi Odası İhracat İklimi Endeksi

Temel Göstergeler

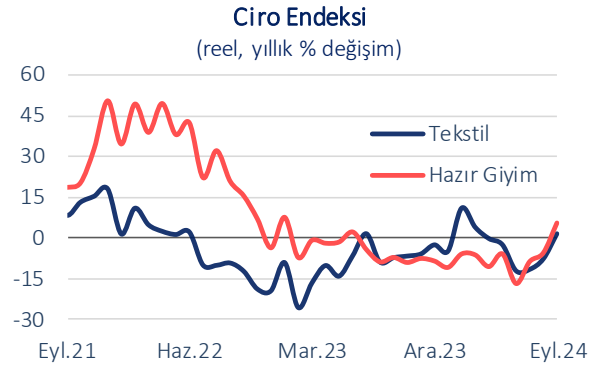
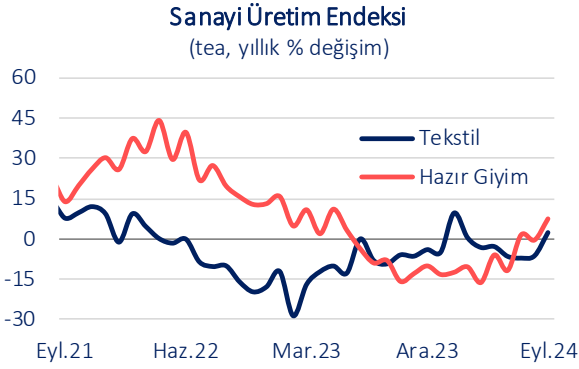
	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Baltık Kuru Yük Endeksi (ortalama, yıllık % değişim)	-27,5	33,9	79,5	39,3	56,8	85,1	49,8	41,0
İhracat Miktar Endeksi (yıllık % değişim)	0,9	4,6	7,2	3,4	0,4	4,1	2,9	-5,2
İthalat Miktar Endeksi (yıllık % değişim)	11,5	2,6	-6,2	-3,2	-10,0	-13,2	-10,4	-5,8
İhracat İklimi Endeksi (yıllık % değişim)	0,5	2,4	-0,3	0,1	2,8	1,0	4,5	3,1
Taşımacılık İhracat Geliri (net, milyar USD)	-0,2	1,0	-0,4	-0,6	-0,4	-0,3	-0,1	0,0
Kara Yolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık % değişim)	8,4	6,2	7,2	-3,1	-6,4	-4,3	-8,5	-6,4
Deniz Yolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık % değişim)	-33,3	-17,2	-7,1	-1,6	7,0	5,3	11,3	4,5
Hava Yolu Taşımacılığı Ciro (reel, yıllık % değişim)	-4,8	-1,0	3,3	-0,2	-8,3	-9,2	-7,0	-9,0
Depolama Ciro (reel, yıllık % değişim)	-8,7	2,0	4,8	-5,2	-0,6	-3,2	-0,4	1,8
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	7,2	7,1	7,1	6,7	6,7	6,8	6,8	6,7
Takipteki Krediler Oranı (%)	1,3	1,1	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9

Tekstil Sanayi Üretimi (yıllık % değişim)		Hazır Giyim Sanayi Üretimi (yıllık % değişim)		Tekstil Ciro (reel, yıllık % değişim)		Hazır Giyim Ciro (reel, yıllık % değişim)	
2023	-10,8	2023	-1,6	2023	-9,1	2023	-4,7
2024 Ç2	-4,2	2024 Ç2	-11,5	2024 Ç2	-5,4	2024 Ç2	-11,3
2024 Ç3	-3,7	2024 Ç3	2,6	2024 Ç3	-6,2	2024 Ç3	-2,9

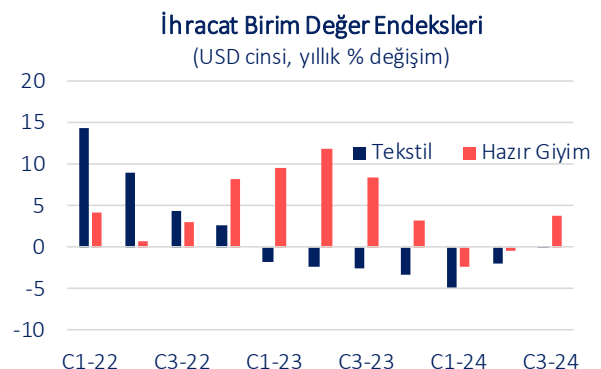
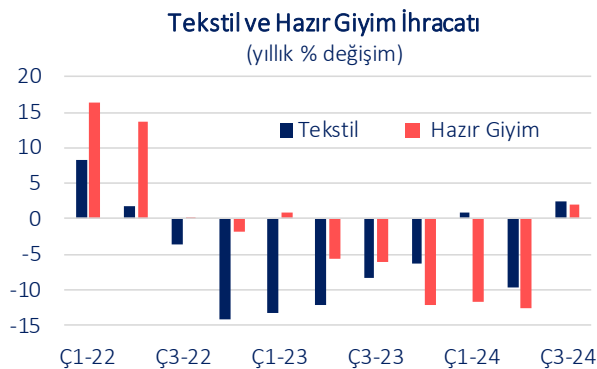
Tekstil ve hazır giyim sektörlerinin faaliyetlerinde 2022 yılından bu yana gözlenen olumsuz seyir, 2024'ün üçüncü çeyreğinde baz etkisi ve ihracattaki sınırlı artışla bir miktar ivme kaybetmekle birlikte devam etmiştir. Takvim etkilerinden arındırılmış verilere göre, tekstil sektöründe sanayi üretimi yıllık bazda %3,7 daralırken, hazır giyim sektöründe %2,6 yükselmiştir. Talep koşullarındaki zayıflığa bağlı olarak reel ciro endeksleri de yıllık bazda gerilemesini sürdürmüştür.

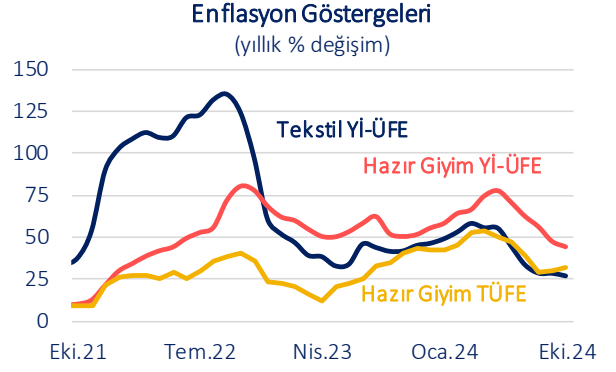
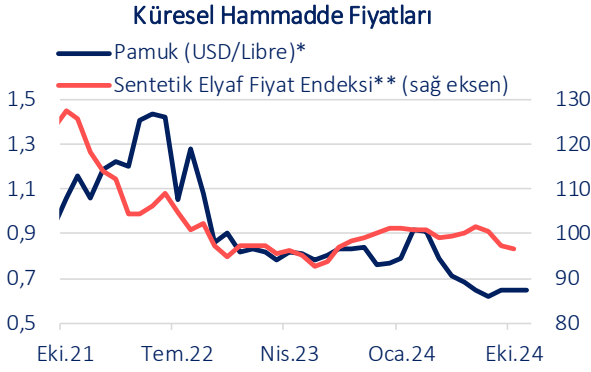
Eylül ayında ise her iki sektörde de üretim ve cirolarda bir miktar artış gözlenmiştir. Dış talebin özellikle ana ihrac pazarlarında olumsuz bir görünüm sunmaya devam etmesine karşın, ihracat hacminde aynı dönemde kaydedilen görece artışın bu gelişmede etkili olduğu düşünülmektedir.

2022'nin ikinci yarısından itibaren düşüş trendinde olan tekstil sektörü ihracatı, 2024'ün üçüncü çeyreğinde yıllık bazda %2,5 artarak 4,4 milyar USD olmuştur. Ürün gruplarına bakıldığında, iplik ve teknik tekstil ihracatı yıllık bazda yükselirken, dokuma ve örme kumaş ihracatının baskı altında kalmaya devam ettiği gözlenmiştir. Ülkelere göre incelendiğinde ise İspanya dışındaki AB ülkelerine olan ihracat gerilemesini sürdürürken, ABD, Mısır ve Fas'a yapılan ihracatın artmaya devam ettiği dikkati çekmiştir.

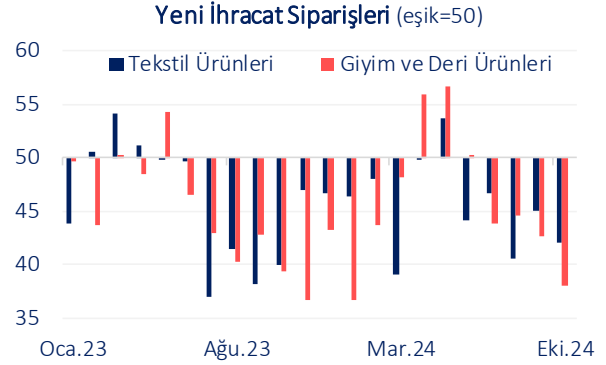
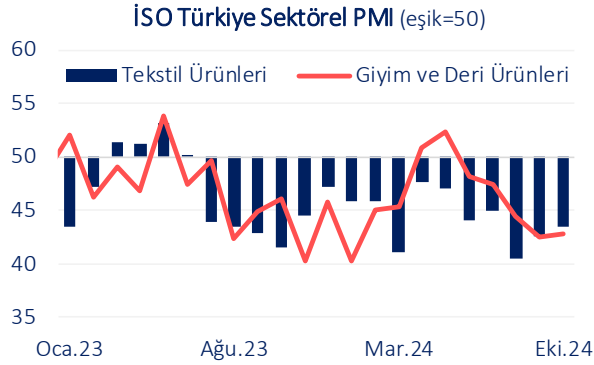
Hazır giyim sektörünün ihracatı 2024'ün üçüncü çeyreğini yıllık bazda %2,0 artarak 3,5 milyar USD düzeyinde tamamlamıştır. Bu dönemde, ihracat birim değer endekslerinde de toparlanma kaydedildiği görülmektedir. Üçüncü çeyrekte en büyük ihrac pazarı olan AB ülkelerine yapılan ihracatta; Hollanda ve Polonya'ya yönelik ihracat hızlı artarken, Almanya, İspanya, Fransa, İtalya gibi önemli pazarlara yapılan ihracat ise azalmaya devam etmiştir.

Küresel ölçekte talep koşullarındaki zayıflık hammadde fiyatlarının da baskı altında kalmasına neden olmaktadır. USD cinsi pamuk ve elyaf fiyatları yılın üçüncü çeyreğinde pandemi dönemindeki seviyelere yakın düzeylerde yatay seyretmiştir. Söz konusu gelişme paralelinde maliyet enflasyonunda da aşağı yönlü bir seyir izlenmiştir. Hazır giyim sektöründe TÜFE, manşet enflasyonun altında seyrini sürdürmektedir.

İSO Türkiye Sektörel PMI verilerine göre tekstil ile giyim ve deri ürünleri sektörlerinde üçüncü çeyrek boyunca süren faaliyet kaybı Ekim ayında da devam etmiştir. Ayrıca daralmayı sürdüren yeni ihracat siparişleri de sektöre yönelik talebin toparlanmaktan henüz uzak olduğu sinyalini vermektedir. Bu çerçevede, her iki sektörün faaliyetlerinin de önümüzdeki dönemde baskı altında kalmaya devam edebileceği değerlendirilmektedir.

Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Tekstil Sanayi Üretimi (yıllık % değişim)	-5,8	-5,4	1,3	-4,2	-3,7	-7,1	-6,3	2,4
Hazır Giyim Sanayi Üretimi (yıllık % değişim)	-7,1	-13,2	-12,2	-11,5	2,6	1,3	-0,6	7,3
Tekstil Ciro (reel, yıllık % değişim)	-5,2	-5,2	2,9	-5,4	-6,2	-11,7	-7,9	1,4
Hazır Giyim Ciro (reel, yıllık % değişim)	-6,8	-8,3	-7,6	-11,4	-2,9	-8,7	-5,5	5,5
Tekstil Üretici Fiyatları (yıllık % değişim)	44,0	44,7	53,7	51,8	30,4	33,7	28,8	28,7
Hazır Giyim Üretici Fiyatları (yıllık % değişim)	57,6	52,8	63,2	74,6	55,4	62,7	56,4	47,7
Tekstil İhracatı (milyon USD)	4.270	4.269	3.925	3.505	4.376	1.387	1.474	1.516
Hazır Giyim İhracatı (milyon USD)	3.418	3.060	3.563	3.331	3.486	1.240	1.176	1.070
Tekstil İhracatı (değer bazında, yıllık % değişim)	-8,3	-6,3	0,9	-9,6	2,5	11,7	1,7	-4,1
Hazır Giyim İhracatı (değer bazında, yıllık % değişim)	-6,1	-12,0	-11,8	-12,5	2,0	11,1	1,3	-6,2
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	4,4	4,3	4,3	4,4	4,5	4,5	4,5	4,5
Takipteki Krediler Oranı (%)	1,3	1,6	1,8	1,8	1,9	1,9	1,8	1,9

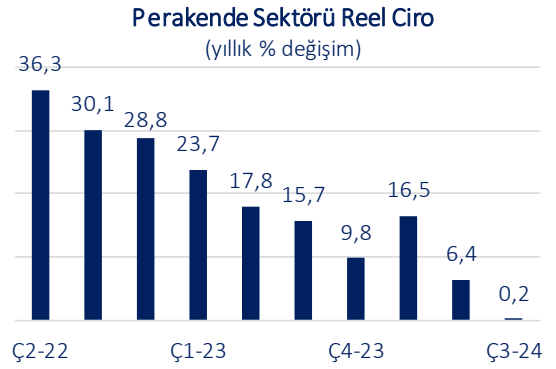
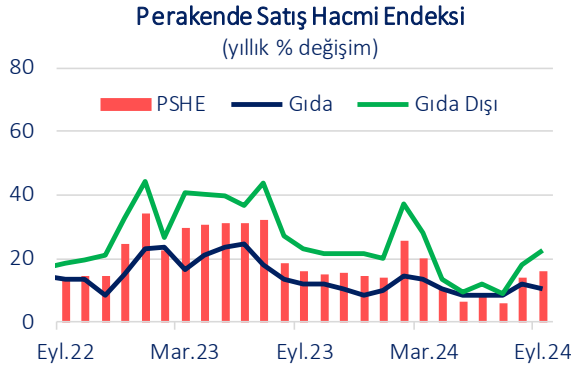
* 1 libre= 0,45 kg

**Sektörde en büyük üretici konumundaki Çin'in ÜFE endeksinin ilgili alt kalemine göre oluşturulmuştur.

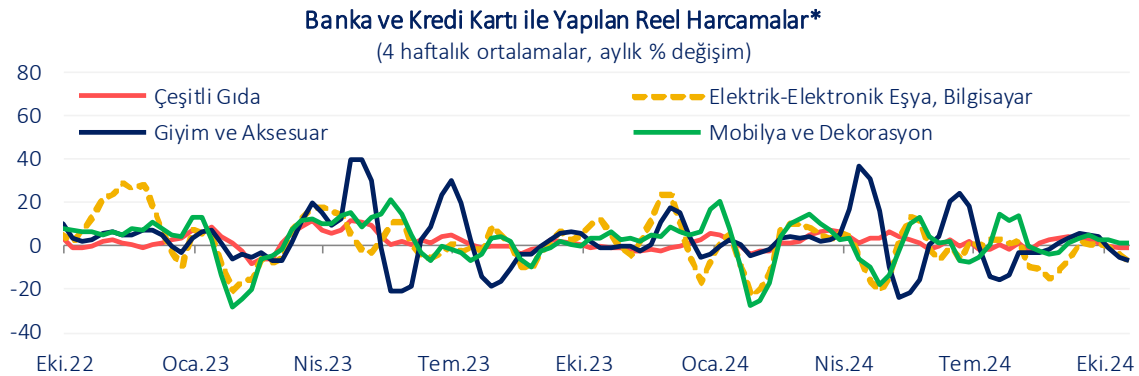
Kaynak: TÜİK, İTKİB, İSO, Datastream

Satış Hacim Endeksi (yıllık % değişim)		Ciro Endeksi (reel, yıllık % değişim)		Tüketici Güven Endeksi (ma)		Perakende Ticaret Güven Endeksi (tea)	
2023	23,4	2023	15,8	2023	79,4	2023	117,2
2024 Ç2	8,6	2024 Ç2	6,4	2024 Ç2	79,8	2024 Ç2	112,0
2024 Ç3	11,8	2024 Ç3	0,2	2024 Ç3	76,8	2024 Ç3	108,5

2024 yılının üçüncü çeyreğinde perakende ticaret sektörü güçlü bir satış performansı göstermiştir. İlgili dönemde perakende satış hacim endeksi bir önceki çeyreğe göre %7,9, bir önceki yıla göre de %11,8 artış kaydetmiştir. Endeksin alt kalemleri incelendiğinde, yılın üçüncü çeyreğinde gıda ve gıda dışı alt kalemlerinin bir önceki yılın aynı çeyreğine göre sırasıyla %10 ve %15,9 arttığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, gıda dışı alt endeksinin oluşturan bileşenlerden elektronik eşya-bilgisayar sektöründe yüksek talep devam ederken, mobilya-beyaz eşya ve tekstil-giyim sektörlerinde görece talep düşüklüğü dikkat çekmiştir. Öte yandan, talep koşullarındaki nispeten güçlü seyrin perakende ticaret sektöründe cirolara aynı ölçüde yansımaması dikkat çekmektedir. Sektörde reel cirolar 2024 yılının Temmuz-Eylül ayları arasında bir önceki yılın aynı dönemine göre yataya yakın bir performans ile %0,2, bir önceki çeyreğe göre de %3,4 artış kaydetmiştir.

Sektördeki talep koşulları banka ve kredi kartlarıyla yapılan harcamalara da yansımaktadır. Yılın üçüncü çeyreğinde banka ve kredi kartıyla yapılan harcamalar bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %77,4'lük hızlı bir artış kaydetmiştir. İlgili dönemde TÜFE verileri ile fiyat etkilerinden arındırılmış endeks de bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %15,2 artmıştır. Özellikle giyim ve aksesuar alt kaleminde yaşanan %23,7'lik reel artış dikkat çekmektedir. Öte yandan, Ekim ayı verileri kartlı harcama talebinde yavaşlama sürecinin başlayabileceğine işaret etmektedir. Ekim'de TÜFE verileri ile fiyat etkilerinden arındırılmış endeks bir önceki aya göre %5 gerileyerek son 9 ayın en hızlı düşüşünü kaydetmiştir.

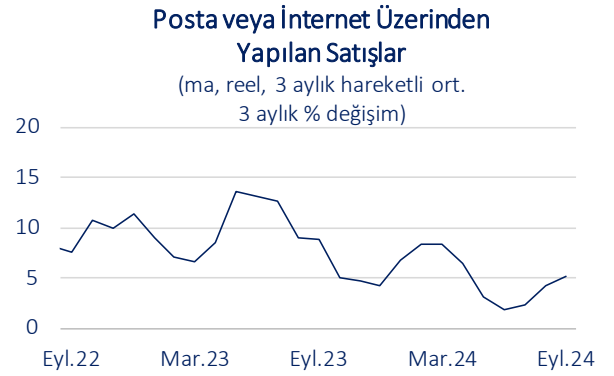
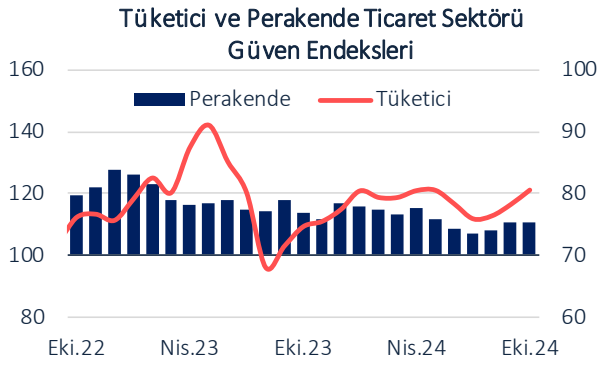

(*) TÜFE oranına göre düzeltilmiş aylık ortalama harcamalar

Mevsim etkilerinden arındırılmış perakende ticaret sektörü güven endeksi yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %6,1, bir önceki çeyreğe göre de %3,1 gerileme kaydederek düşüş eğilimine devam etmiştir. Endeksin alt kırılımları incelendiğinde, 2024 yılının üçüncü çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre “son üç aylık döneme ilişkin satışlar” ve “gelecek üç aylık döneme ilişkin tedarikçilere verilecek sipariş miktarı” beklentilerinin sırasıyla %9,4 ve %2,4 azalması dikkat çekmiştir. Sektörde faaliyeti kısıtlayan faktörler incelendiğinde bir önceki anket dönemi olan Temmuz ayına göre kısıtlayan bir faktör olmadığını düşünen firma sayısında da 0,5 puan düşüş gözlenmiştir.

Sektörde e-ticaret aktivitelerinde bu yıl güçlü bir seyir izlenmiştir. Elektronik Ticaret İşletmecileri Derneği (ETİD) beklentilerine göre e-ticaret sektörünün ciro performansının 2024 yılında bir önceki yıla göre %115 artarak 3,4 trilyon TL'ye ulaşması beklenmektedir.

Sektörde gelişen e-ticaret aktivitelerinin yanı sıra mağazaya gelen müşteri sayısında hızlı bir geri kazanım izlenmektedir. Bu kapsamda, Alışveriş Merkezleri ve Yatırımcıları Derneği'nin yaptığı araştırmaya göre AVM verimlilik endeksi yılın üçüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre %55,2 oranında artış göstermiştir. Önümüzdeki aylarda özellikle Kasım ayında yapılan kampanyalar ve yılbaşının etkisiyle, sıkı para politikası koşullarına rağmen satışlar bazında olumlu bir seyir izlenmesi beklenmektedir.

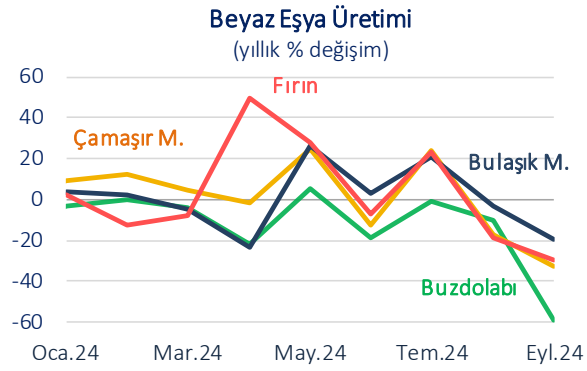
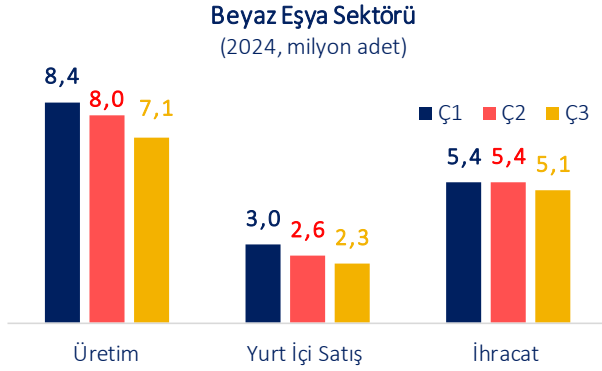
Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Satış Hacim Endeksi (reel, yıllık % değişim)	22,0	14,8	19,6	8,6	11,8	15,9	13,7	15,9
Gıda	14,2	10,0	12,3	8,8	10,0	10,3	11,5	10,3
Gıda Dışı (akaryakıt hariç)	30,9	21,2	28,0	11,3	15,9	22,1	17,5	22,1
Elektronik eşya ve bilgisayar	48,5	37,0	45,5	19,8	33,5	40,1	32,6	40,1
Mobilya, beyaz eşya ve diğer	33,6	13,2	16,4	1,1	1,2	10,5	7,1	10,5
Tekstil, giyim ve ayakkabı	6,3	3,3	9,3	1,4	1,1	3,1	0,7	3,1
Eczacılık, tıbbi ürünler ve kozmetik	14,1	11,0	15,6	14,3	14,5	17,6	17,2	17,6
Ciro Endeksi (reel, yıllık % değişim)	15,7	9,8	16,5	6,4	0,2	-1,4	0,8	0,9
Perakende Ticaret Güven Endeksi (yıllık % değişim)	1,3	-7,2	-6,4	-4,2	-6,1	-1,5	0,8	2,5
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	4,0	3,9	4,0	3,9	4,0	3,7	3,8	4,0
Takipteki Krediler Oranı (%)	1,6	1,5	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4

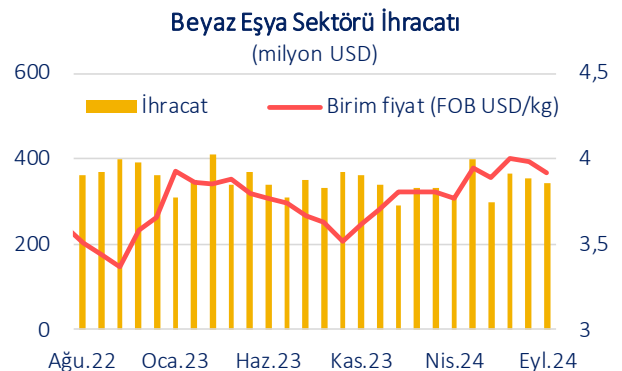
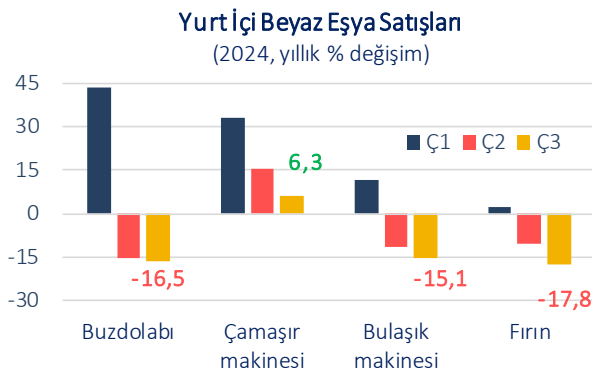
Üretim (yıllık % değişim)		Yurt İçi Satışlar (yıllık % değişim)		Kapasite Kullanım Oranı (%)		İhracat (adet, yıllık % değişim)	
2023	-1,5	2023	14,4	2023	74,9	2023	-10,0
2024 Ç2	1,3	2024 Ç2	-4,2	2024 Ç2	76,7	2024 Ç2	-3,4
2024 Ç3	-13,5	2024 Ç3	-8,8	2024 Ç3	74,2	2024 Ç3	-9,5

Zayıf ihracat performansına bağlı olarak 2023 yılını düşüşle kapatan beyaz eşya üretimi, 2024'ün ilk yarısında önceki yılın aynı dönemine göre %1,1 ile sınırlı bir artış sergilemiştir. Üçüncü çeyrekte ise sektörün üretimi ihracatın yanı sıra yurt içi satışlardaki olumsuz görünüm paralelinde yıllık bazda %13,5 oranında daralırken, üretimdeki yıllık düşüş Eylül ayında %36,7'ye ulaşmıştır. Eylül'de buzdolabı imalatındaki düşüş yıllık %58,9 ile verilerin açıklanmaya başladığı 2002 yılından bu yana en sert kayba işaret ederken, aynı dönemde çamaşır makinesi imalatı %32,8, fırın imalatı %29,8, bulaşık makinesi imalatı %19,3 azalmıştır.

2024 yılının ilk çeyreğini yerel seçimler öncesine çekilen talebin verdiği destekle 3 milyon adet ile tarihi yüksek düzeyde kapatan yurt içi beyaz eşya satışları, izleyen dönemde artan faiz oranları ile birlikte sıkılaştıran finansman koşulları ve harcanabilir gelirden yaşanan düşüş paralelinde gerilemiştir. Yurt içi satışlar yılın ikinci çeyreğindeki düşüşün ardından, üçüncü çeyrekte yıllık bazda %8,8 azalmıştır. Ürün bazında bakıldığında çamaşır makinesi dışındaki diğer üç ürün grubunda yurt içi satışlar ilk çeyrekte bu yana yıllık bazda azalmaktadır. Buna göre, buzdolabı satışları %16,5, bulaşık makinesi satışları %15,1 ve fırın satışları %17,8 oranında azalmıştır. Ayrıca, tüm ürün gruplarında yurt içi satışlar Ağustos ve Eylül aylarında önceki yılın aynı ayına kıyasla belirgin şekilde gerilemiştir.

Türkiye'nin iki yıldan uzun süredir daralan adet bazında beyaz eşya ihracatı, 2024'ün üçüncü çeyreğinde de %9,5 oranında azalmıştır. Diğer taraftan, değer bazında ihracat üçüncü çeyrekte 2022'nin son çeyreğinden bu yana ilk defa yıllık bazda artış kaydederek %6,6 genişlemiştir. Elektrik ve Elektronik İhracatçıları Birliği verilerine göre beyaz eşya ihracatında birim fiyat 2023'ün üçüncü çeyreğindeki 3,68 USD'den 2024'ün aynı döneminde 3,97 USD'ye yükselmiştir.

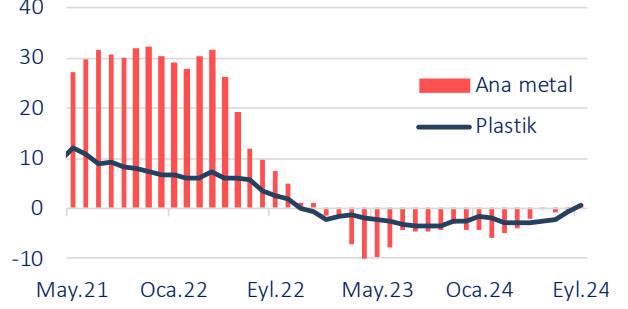

Ülkelere Göre Beyaz Eşya İhracatı (milyon USD)

	2022	2023	2023-9	2024-9	24/23 (%Δ)
İngiltere	536	568	417	429,7	3,1
Almanya	432	421	309	329,4	6,5
Fransa	367	332	258	233,3	-9,7
İtalya	284	301	237	226,8	-4,5
İspanya	273	257	192	208,1	8,5
Diğer	2.417	2.311	1.707	1.593	-6,7
Toplam	4.310	4.190	3.120	3.020	-3,2

Hammadde Fiyatlarının Seyri

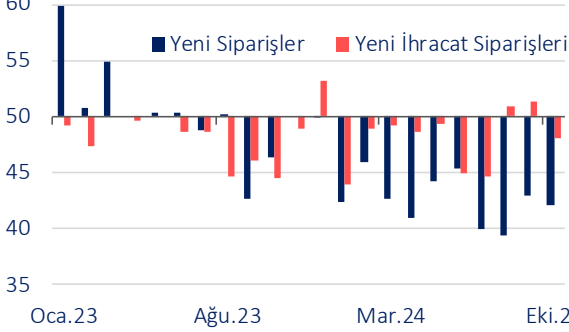
(USD, yıllık % değişim)

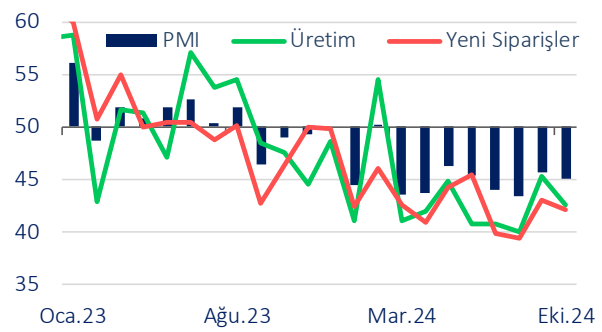
Sektörün en önemli maliyet kalemi olan hammadde fiyatlarında yıllık bazda yaklaşık iki yıldır süren düşüş Eylül ayında sona ermiştir. Buna göre 2024'ün üçüncü çeyreğini geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %0,1 düşüşle tamamlayan USD cinsi metal fiyatları, Eylül ayında yıllık bazda %0,8 artmıştır. Benzer biçimde üçüncü çeyreği yıllık bazda %0,8 gerileyerek kapatan plastik fiyatları da Eylül'de %0,5 yükselmiştir.

İSO Türkiye Sektörel PMI verilerine göre beyaz eşya sektörünü de kapsayan elektrikli ve elektronik ürünler sektöründe yurt içi siparişlerdeki zayıflık üçüncü çeyrekte sürmüş, ihracat siparişleri ise aynı dönemde sınırlı bir toparlanma eğilimi sergilemiştir. Öncü göstergeler, sektörün faaliyetlerinin Ekim ayında da baskı altında kalmaya devam edebileceğine işaret etmektedir.

İSO Türkiye Sektörel PMI (eşik=50)

İSO Türkiye Sektörel PMI (eşik=50)

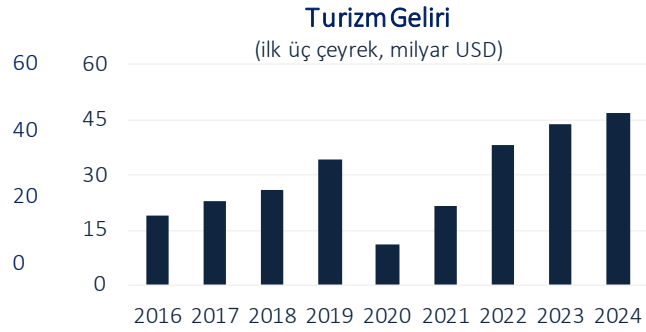
Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Toplam Üretim (bin adet)	8.213	7.956	8.425	7.954	7.101	2.788	2.423	1.890
Toplam Üretim (yıllık % değişim)	2,1	-4,1	1,0	1,3	-13,5	14,7	-13,4	-36,7
Yurt İçi Satışlar (bin adet)	2.492	2.023	2.997	2.574	2.273	913	722	638
Yurt İçi Satışlar (yıllık % değişim)	18,5	2,2	28,2	-4,2	-8,8	3,0	-15,3	-15,4
İhracat (bin adet)	5.599	6.394	5.352	5.370	5.065	1.896	1.852	1.316
İhracat (adet, yıllık % değişim)	-8,7	-5,3	-5,1	-3,4	-9,5	13,5	-4,3	-34,0
İhracat (milyon USD)	990	1.070	950	1.010	1.061	365	355	341
İhracat (tutar, yıllık % değişim)	-1,0	-7,0	-11,2	-3,8	7,2	17,9	1,3	3,5
Kapasite Kullanım Oranı (%)	75,2	74,9	74,9	76,7	74,2	74,6	73,4	74,5
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	1,6	1,7	1,7	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
Takipteki Krediler Oranı (%)	1,5	1,5	0,7	0,8	1,0	0,8	0,9	1,0

Yabancı Ziyaretçi (yıllık % değişim)		Turizm Geliri (yıllık % değişim)		Turizm Gideri (yıllık % değişim)		Turizm Faaliyeti Harcamaları* (reel, ortalama yıllık % değişim)	
2023	10,4	2023	12,1	2023	65,0	2023	17,3
2024 Ç2	8,9	2024 Ç2	11,8	2024 Ç2	-3,9	2024 Ç2	14,2
2024 Ç3	3,2	2024 Ç3	3,9	2024 Ç3	-22,5	2024 Ç3	19,1

2024 yılının ilk yarısını rekorlar ile kapatan turizm sektörü ivmesini yüksek sezon olan 3. çeyrekte de sürdürmüştür. Temmuz-Eylül aylarında ülkemize gelen ziyaretçi sayısı bir önceki yılın aynı dönemine göre %3,5 artarak 23,2 milyon kişi olmuştur. Bu dönemde yabancı ziyaretçilerin sayısı 20,3 milyon kişi, yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın sayısı 2,8 milyon kişi seviyesinde gerçekleşmiştir. İlgili dönemde turizm gelirleri de bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %3,9 artarak 23,2 milyar USD seviyesine ulaşmıştır. 2024 yılının 3. çeyreğinde ortalama harcama tutarı da bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %0,5 artarak yeniden 1.000 USD bandına yükselmiştir. Öte yandan, yılın 3. çeyreği itibarıyla turizm giderlerindeki azalma da sürmeye devam etmektedir. Söz konusu dönemde turizm giderleri bir önceki yılın aynı dönemine %22,5 düşüşle 1,9 milyar USD seviyesine gerilemiştir.

2024 yılının üçüncü çeyreğinde ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülke 2,8 milyon kişi ile Rusya olmuştur. Rusya'dan gelen ziyaretçiler geçtiğimiz yılın aynı dönemine göre %9,1'lik bir yükseliş kaydetmiştir. İkinci sırada bulunan Almanya'dan gelen ziyaretçi sayısı söz konusu dönemde yataya yakın bir artış ile 2,7 milyon kişi olurken, onu %14,3'lük hızlı bir artış ile ülkemize 1,9 milyon ziyaretçi gönderen İngiltere izlemiştir. Söz konusu 3 ülkenin toplam ziyaretçi içerisindeki payı yılın üçüncü çeyreğinde %36,5 seviyesinde kaydedilmiştir.

2024 yılının ikinci çeyreğinde turist sayısı ve turizm gelirlerindeki artışa paralel olarak artan otel dolulukları, yılın üçüncü çeyreğinde de bir önceki yılın aynı dönemine göre sınırlı (1,7 puan) yükselerek ortalama %70,9 seviyesinde kaydedilmiştir. Söz konusu doluluk oranının %68,5'i yabancı ziyaretçilerden oluşurken %31,5'i yerli ziyaretçilerden kaydedilmiştir. İzleyen dönemde, enflasyonun yavaşlama eğilimine girmesiyle birlikte oda fiyatlarının daha öngörülebilir bir seyir izleyeceği ve bu durumun otellerin daha rekabetçi seviyelerde fiyatlandırma yapabilmelerine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

(Ocak-Eylül)	Gelen Turist Sayısı			Konaklama Tesislerine Geliş Sayısı			Ortalama Kalış Süresi		
	2023	2024	Değişim (%)	2023	2024	Değişim (%)	2023	2024	Değişim (%)
Rusya	5,2	5,5	5,9	4,6	5,1	11,2	3,5	3,5	-0,1
Almanya	4,9	5,2	6,2	5,8	6,4	10,9	4,0	3,8	-4,5
İngiltere	3,2	3,7	16,5	3,5	3,9	11,2	3,6	3,5	-2,7
İran	1,9	2,5	32,9	0,9	0,9	7,5	2,7	2,7	0,9
Genel Toplam	39,2	41,9	6,7	60,2	65,0	8,0	2,7	2,6	-1,4

Turizm giderlerinde yaşanan hızlı düşüş eğilimine rağmen iç turizm talebindeki kuvvetli seyir yılın üçüncü çeyreğinde de sürmeye devam etmiştir. Banka ve kredi kartları ile yapılan turizmle ilişkili sektörlerdeki (konaklama, seyahat acentaları ve havayolu) enflasyondan arındırılmış harcamalar 2024 yılının Temmuz-Eylül ayları arasında bir önceki yılın aynı dönemine göre %19,1 artış kaydetmiştir. Sektör temsilcileri iç talebin ivmelenmesinde yaşanan vize problemlerinin etkili olduğunu değerlendirmektedir.

2025-2027 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program'a (OVP) göre, seyahat ve turizm gelirin 2025-2027 döneminde de artmaya devam edeceği ve bu durumun cari dengedeki iyileşmeye katkıda bulunacağı öngörülmüştür. OVP'de, sürdürülebilir biçimde desteklenmesi ve çeşitlendirilmesi yoluyla, ülke geneline ve yılın 12 ayına yayılması hedeflenen sektörün geliştirilmesi için alternatif turizm ürünlerinin tanıtım çalışmalarına ağırlık verileceği, sağlık turizmi alanında hizmet kapasitesinin nitelik ve nicelik olarak geliştirileceği; mevcut pazarların güçlendirilmesi, yeni pazarların oluşturulması ve harcama eğilimi yüksek ziyaretçilere ulaşılması amacıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılacağı ifade edilmiştir. Öte yandan, bir önceki OVP programına göre turizm gelirleri ve seyahat harcamaları beklentilerindeki düşüş dikkat çekmiştir. Turizm gelirlerine ilişkin 2025 ve 2026 yılı beklentileri bir önceki programa göre sırasıyla 1,1 milyar USD ve 2,6 milyar USD düşürülerek sırasıyla 63,6 milyar USD ve 68,7 milyar USD seviyesinde belirlenmiştir.

Sektörde iyi geçen sezonun ardından son çeyrekte de ziyaretçi sayıları ve turizm gelirlerinde artışın sürmesi beklenmektedir. Öte yandan, sektör temsilcilerinden alınan bilgilere göre Rusya merkezli tur operatör şirketleri ile sezonun uzatılması konusunda karşılıklı anlaşmalar yapıldığı kaydedilmiştir. Ayrıca, ülkemize yılda 1 milyondan fazla turist getiren, Avrupa'nın en büyük tur operatörlerinden biri olan Almanya merkezli firmanın iflas etmesinin, yılın geri kalanı için ertelenmiş bir talep oluşturabileceği düşünülmektedir.

OVP Tahminleri (2025-2027)

	2024 (GT)	2025 (P)	2026 (P)	2027 (P)
Turizm Gelirleri (milyar USD)	59,6	63,6	68,7	74,1
Seyahat Gelirleri (milyar USD)	53,0	56,1	61,5	66,4
Cari İşlemler Dengesi (milyar US	-22,0	-28,6	-25,6	-22,6

GT: Gerçekleşme Tahmini

P: Program

Temel Göstergeler

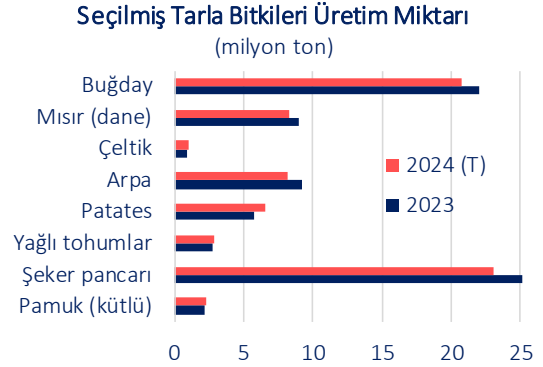
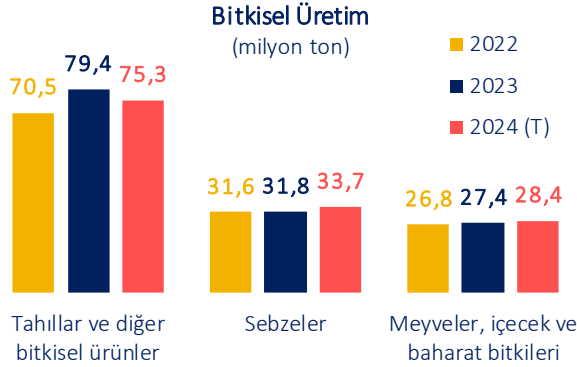
	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Gelen Ziyaretçi (bin kişi)	22.428	12.472	9.010	16.098	23.207	7.396	8.661	7.150
Yabancı Ziyaretçi (bin kişi)	19.595	9.996	7.043	14.601	20.214	7.334	6.825	6.054
Rusya (bin kişi)	1.147	1.147	682	2.006	2.784	922	939	923
Almanya (bin kişi)	1.338	1.338	688	1.777	2.690	1.035	883	772
İngiltere (bin kişi)	1.239	1.668	643	1.443	1.906	661	668	577
Turizm Geliri (milyon USD)	22.338	11.894	8.785	14.876	23.220	7.434	8.716	7.069
Turizm Geliri (yıllık % değişim)	4,5	2,2	5,4	11,8	3,9	7,7	3,1	1,3
Turizm Gideri (milyon USD)	2.417	2.379	1.780	1.956	1.874	686	633	555
Turizm Gideri (yıllık % değişim)	64,9	44,1	11,3	-3,9	-22,5	-27,2	-16,5	-22,4
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	3,9	4,1	4,1	4,0	3,9	4,0	3,9	3,9
Takipteki Krediler Oranı (%)	2,0	2,2	1,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,6

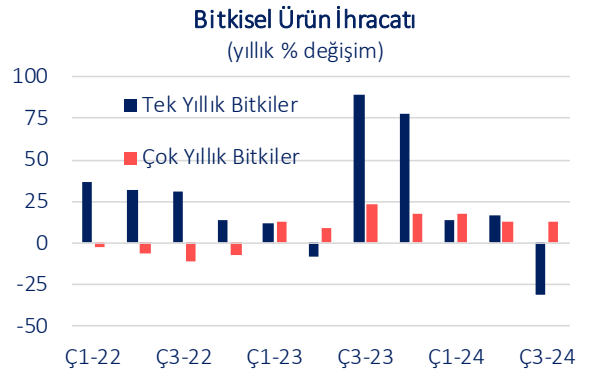
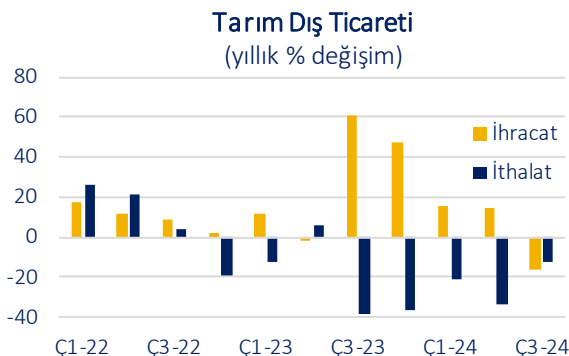
İhracat (yıllık % değişim)		Tarım ÜFE (yıllık % değişim)		İşlenmemiş Gıda Enflasyonu (yıllık % değişim)		Küresel Tarımsal Emtia Fiyatları (yıllık % değişim)	
2023	29,3	2023	64,3	2023	76,4	2023	-15,2
2024 Ç2	14,7	2024 Ç2	58,8	2024 Ç2	74,9	2024 Ç2	-5,7
2024 Ç3	-16,4	2024 Ç3	34,6	2024 Ç3	47,3	2024 Ç3	-1,9

TÜİK'in 25 Ekim'de yayımladığı 2024 yılı Bitkisel Üretim 2. Tahmini'ne göre, yurt içinde bitkisel üretimin 2024'te yıllık bazda %0,9 ile sınırlı oranda azaldığı öngörülmektedir. Tahminler, tarla bitkileri olarak bilinen tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin üretiminin %5,2 azalarak 75,3 milyon tona gerilediğine işaret ederken; sebze üretiminin %6,0 yükseldiğini ve söz konusu artışın 4,2 puanı domates rekoltesindeki artıştan kaynaklandığını göstermektedir. 2024'te olumlu seyreden mevsim koşullarına paralel olarak üzüm ve kayısı rekoltesindeki artışların yanı sıra zeytin ve Antep fıstığının var yılı olmasının verdiği destekle meyve üretiminin de %3,5 oranında artarak 28,4 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.

2024 yılında buğday rekoltesinin %5,5'lik düşüşle 20,8 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemde başlıca tahıl ürünlerinden olan dane mısır üretiminin %8,3 azalışla 8,3 milyon tona, arpa üretiminin de %10,9'luk azalışla 8,2 milyon tona gerilediği öngörülmektedir. Pamuk, patates ve ayçiçeği üretimlerinde kaydedilen artışların ise bitkisel üretimde yaşanan düşüşü sınırladığı görülmektedir.

Türkiye'de tahıl ve bitkisel ürünlerin rekoltesinde yaşanan düşüşün de bir sonucu olarak, bitkisel ürün ihracatı yılın üçüncü çeyreğini %16,4'lük keskin bir düşüşle 1,7 milyar USD düzeyinde tamamlamıştır. Bu dönemde, çok yıllık bitkilerin ihracatı %12,9 artarak bitkisel ürün ihracatındaki kaybı sınırlamıştır. Öte yandan, tek yıllık bitkilerin ihracatı yüksek baz etkisine bağlı olarak %31,1 oranında azalmış ve bu durum tarımsal ihracattaki kayıpta belirleyici rol oynamıştır. Üçüncü çeyrekte Orta doğu ülkelerine tek yıllık bitkisel ürün ihracatı artarken, AB ülkelerine yapılan ihracat belirgin şekilde gerilemiştir. Öte yandan, tek yıllık bitkisel ürün ithalatında temel tedarikçilerden yalnızca Brezilya'dan yapılan ithalat artmış, diğer pazarlardan yapılan alımlar önemli ölçüde azalmıştır.

Ülkelere Göre Tek Yıllık Bitkisel Ürün İhracatı (milyon USD)

	2022 Ç3	2023 Ç3	2024 Ç3	24/23 (%Δ)
Irak	239	174	268	53,6
İtalya	15	238	67	-71,9
Cezayir	14	99	62	-37,2
Suriye	41	21	49	134,3
Belçika	30	64	46	-28,8
Diğer	389	785	461	-41,3
Toplam	729	1.382	953	-31,1

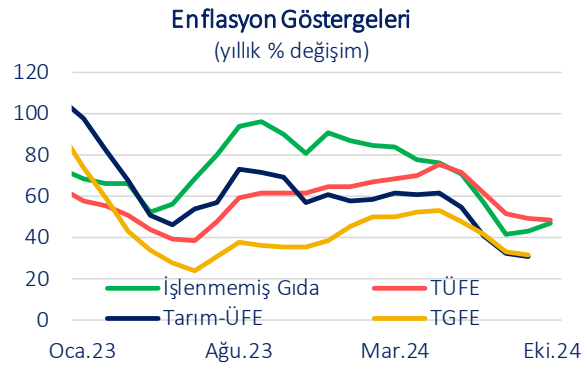
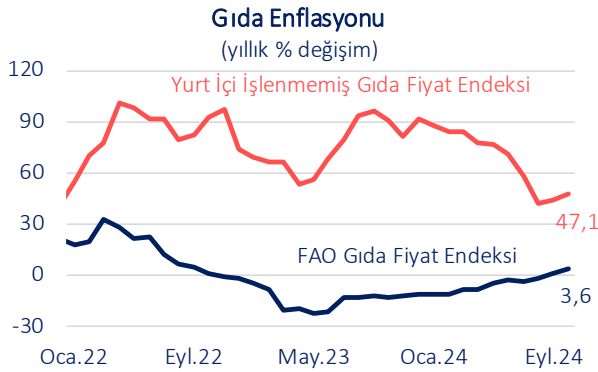
Ülkelere Göre Tek Yıllık Bitkisel Ürün İthalatı (milyon USD)

	2022 Ç3	2023 Ç3	2024 Ç3	24/23 (%Δ)
Brezilya	506	385	472	22,6
Rusya	717	633	317	-50,0
ABD	483	283	157	-44,5
Ukrayna	727	147	132	-10,5
Kanada	152	58	52	-10,5
Diğer	686	344	333	-3,2
Toplam	3270	1851	1463	-21,0

2024'ün üçüncü çeyreğinde tarımsal ürün ithalatı yıllık bazda %12,6 azalarak 2 milyar USD olmuştur. Tahıl Koridoru Anlaşması'nın gündemden kalkmasının, yeniden işlenerek ihraç edilen ürünlere yönelik tarımsal ürün ithalatının gerilemesinde rol oynadığı değerlendirilmektedir.

Tarımsal emtia fiyatları üzerindeki küresel ölçekte gözlenen aşağı yönlü baskı, ivme kaybetmekle birlikte yılın üçüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Eylül'de %0,8 ile iki yılın ardından ilk defa artıya geçen FAO Gıda Fiyat Endeksi Ekim'de de yıllık bazda %3,6 yükselmiştir.

Yurt içinde üçüncü çeyreğe ivme kaybıyla başlayan tarımsal ürün enflasyonunu, Eylül ayında yatay bir görünüm sergilemiştir. Ekim ayında ise Tarım-ÜFE ve işlenmemiş gıda fiyat artışları yıllık bazda yeniden hızlanmıştır.

Temel Göstergeler

	2023		2024					
	Ç3	Ç4	Ç1	Ç2	Ç3	Temmuz	Ağustos	Eylül
Büyüme (reel, GSYH alt kalemi)	0,8	0,6	4,9	3,7	-	-	-	-
İhracat (milyon USD)	2.043	2.933	2.196	1.669	1.708	521	562	625
İthalat (milyon USD)	2.324	2.089	2.834	2.890	2.030	811	626	593
İhracat (yıllık % değişim)	60,5	46,9	15,8	14,7	-16,4	-18,3	-7,7	-21,5
İthalat (yıllık % değişim)	-38,4	-36,7	-20,9	-33,9	-12,6	-18,5	-15,1	0,3
Tarım-ÜFE (yıllık % değişim)	67,5	62,1	59,4	58,8	34,6	41,1	32,1	31,1
Tarımsal Girdi Fiyat Endeksi (yıllık % değişim)	35,0	36,5	46,9	50,9	35,4	41,6	33,3	31,8
İşlenmemiş Gıda Enflasyonu (yıllık % değişim)	89,8	87,5	85,2	74,9	47,3	57,4	41,7	43,3
FAO Gıda Fiyat Endeksi (reel, yıllık % değişim)	-13,4	-12,7	-10,8	-5,7	-1,9	-4,5	-1,9	0,8
Sektörel Kredilerdeki Payı (%)	6,4	6,7	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
Takipteki Krediler Oranı (%)	0,4	0,4	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4

İktisadi Araştırmalar Bölümü

Alper Gürler

Bölüm Müdürü

alper.gurler@isbank.com.tr

İlker Şahin

Uzman

ilker.sahin@isbank.com.tr

Seda Aydın Güleç

Birim Müdürü

seda.gulec@isbank.com.tr

Esra Mine Güngör

Uzman Yardımcısı

mine.gungor2@isbank.com.tr

Aslı Göksun Şat Sezgin

Müdür Yardımcısı

asli.sat@isbank.com.tr

Oğulcan Delil

Uzman Yardımcısı

ogulcan.delil@isbank.com.tr

E. Büşra Take

Müdür Yardımcısı

busra.take@isbank.com.tr

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.